

New
Direction

the foundation for european reform

KONZERVATIVNÍ REALISMUS

ČESKÁ PERSPEKTIVA, BRITSKÁ INSPIRACE

PETR FIALA & FRANTIŠEK MIKŠ

www.europeanreform.org @europeanreform

New Direction

Established by Margaret Thatcher,
New Direction is Europe's leading free market
political foundation & publisher with offices
in Brussels, London, Rome & Warsaw.

Petr Fiala

Petr Fiala (1964), politolog a politik, místopředseda Poslanecké sněmovny PČR a předseda ODS, bývalý ministr školství a emeritní rektor Masarykovy univerzity. Autor více než 300 odborných studií i populárně-naučných textů z oblasti srovnávací politologie a evropské politiky publikovaných v řadě zemí.

František Mikš

František Mikš (1966), šéfredaktor revue Kontexty, šéfredaktor nakladatelství Books & Pipes Publishing. Předseda Pravého břehu – Institutu Petra Fialy. Působí rovněž v brněnském Centru pro studium demokracie a kultury (CDK). Autor řady knih, článků a studií o politice, kultuře a výtvarném umění.

1	PŘEDMLUVA	7
2	KONZERVATIVNÍ REALISMUS	11
3	POLITICKÁ KOREKTNOST A OBRANA PŘIROZENÉHO JAZYKA	19
4	UNIE ČTYŘ KRIZÍ A NUTNOST KONZERVATIVNÍ REFORMY	25
5	KONZERVATISMUS A POLITICKÉ INSTITUCE	33
6	NÁVRAT K ČLOVĚKU A JEHO MÍSTU VE SVĚTĚ	41
PŘÍLOHA	SEDM TEZÍ PRO ČESKOU KONZERVATIVNÍ PRAVICI (Stanislav Balík, Petr Fiala, Jiří Hanuš, František Mikš)	49

1

PŘEDMLUVA

Tento text vznikl na objednávku CEVRO Institutu v rámci projektu „The Future of Conservatism in Europe“ zpracovávaném pro New Direction, nadaci pro evropskou reformu, a jeho cílem je zamyslet se nad budoucností konzervatismu v Evropě s důrazem na českou a britskou perspektivu. Téma je nám blízké, neboť konzervativní politikou a filosofií, se zvláštním důrazem na anglosaskou myšlenkovou tradici, se zabýváme již dlouho. O anglosaský konzervatismus jsme se začali zajímat již v polovině osmdesátých let, a to jak na stránkách samizdatových časopisů, tak v rámci neoficiálních vzdělávacích seminářů tzv. Podzemní univerzity, kde přednášela řada pozoruhodných britských konzervativních filosofů (Roger Scruton, David J. Levy, David Reagan, Francis Dunlop a další).¹

Tyto přednášky jsme po listopadu 1989 editovali a publikovali v časopisecké i knižní podobě² a vedli nad nimi dlouhé diskuse. Zajímaly nás zejména politická antropologie a filosofie, na nichž je založena konzervativní obhajoba tradičních politických institucí (jako první svazek naší knižní edice vyšla práce britského politického filosofa Davida Levyho *Realismus: pojednání o interpretaci a politické realitě*³), ale pochopitelně jsme se věnovali i dějinám konzervativního myšlení a politiky (a na toto téma jsme vydali řadu knih, počínaje Úvahami o revoluci ve Francii od Edmunda Burka⁴ až po novější práce o konzervativní revoluci Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana a jejich podílu na zhroutilí

1 Unikátní cyklus neoficiálních bytových přednášek a seminářů byl pořádán skupinou brněnských intelektuálů ve spolupráci s Jan Hus Educational Foundation v letech 1984–1989 v Brně. Viz např. Dayová, Barbara (1999): Sametová filozofie. Brno: Doplněk.

2 Viz např. Oslzly a kol. (1993): Podzemní univerzita. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. Scruton, Roger, ed. (1994): Konzervativní myslitelé. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

3 Levy, David J. (1993): Realismus. Pojednání o interpretaci a společenské realitě. Brno: Proglas.

4 Burke, Edmund (1997): Úvahy o revoluci ve Francii. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

komunistických režimů ve střední Evropě⁵). V roce 2000 jsme připravili k vydání obsáhlý sborník Česká konzervativní a liberální politika, který je nejdůležitějším shrnutím vývoje českého pravicového myšlení prvního desetiletí po zhroucení komunismu.⁶

Už od počátku 90. let jsme rovněž znepokojeně sledovali (do velké míry podpoření argumenty britských konzervativců) problematiku vztahu národních společenství a národních států k evropské integraci a upozorňovali nejen na výhody, ale také na negativní stránky a nebezpečí tohoto procesu, především na jeho centralistické a byrokratické tendence. V souvislosti se vstupem České republiky do EU jsme v roce 2004 editovali obsáhlý sborník *Perspektivy Evropské unie – konzervativně-liberální pohledy na aktuální otázky evropské politiky*,⁷ v němž již mnohé naše výhrady silně zazněly. Po přijetí kontroverzní Lisabonské smlouvy v roce 2007 a po její ratifikaci Českou republikou o dva roky později se naše pozornost k překrotnému procesu evropské unifikace pochopitelně obracela stále častěji, neboť měla čím dál zřetelnější negativní dopad nejen na EU samotnou, ale i na její jednotlivé členské státy. Na toto téma jsme vydali řadu článků, studií a knih.⁸

V této práci jsme využili (upravené) pasáže z některých našich dřívějších textů a knih, ať už jsme je napsali samostatně, společně⁹ nebo i ve spolupráci s dalšími kolegy z CDK a Pravého břehu – zde je třeba zmínit především nedávný programový *Manifest čtyř*, na němž se výrazně podíleli historik Jiří Hanuš a politolog Stanislav Balík.¹⁰ Pokládáme

za zbytečné formulovat některé myšlenky a teze znovu, neboť naše (konzervativní) postoje se nemění, a když ano, tak jen pouhým posunutím důrazu v reakci na nové dobové výzvy. Byli jsme překvapeni, jak stále aktuální zůstávají některé pasáže z naší studie „Intelektuálové, novináři a česká politika“, kterou jsme napsali společně na přelomu milénia jako úvodní text pro již zmíněný sborník Česká konzervativní a liberální politika, ačkoli od jejího vzniku uplynuly téměř dvě desetiletí. Mimo jiné zde můžeme číst: „Netušili jsme, že budeme muset [deset let po znovunabytí svobody] obhajovat tradiční a od demokracie neodmyslitelnou stranickou politiku proti nejrůznějším elitářským vizím a znovu vysvětlovat, co jsou to politické strany, k čemu jsou ideje, co je to pravice a levice, politická soutěž atd.“ Že se budeme muset vrátet „zpět k elementární diskusi o tom, co je demokratická politika a které instituce a jakým způsobem ji vytvářejí“.¹¹

Ukazuje se, bohužel, že přinejmenším u nás musíme čelit jakémusi věčnému anti-politickému či dokonce ne-politickému sentimentu. Pohrdání tradičními politickými institucemi (zejména politickými stranami) a procedurami, pokoušení nepolitickou politikou, nejrůznějšími elitářskými experimenty a vizemi a nejnověji nebezpečnými manažersko-podnikatelskými projekty s oligarchickými rysy patří trvale k mentální výbavě části českých občanů, zejména nejrůznějších levicově orientovaných intelektuálů a žurnalistů. Běžnou demokratickou politiku a její instituce jsme museli obhajovat po zhroucení komunismu, v době transformace a znovunabytí svobody, museli jsme je hájit deset let po listopadové revoluci (jako hlavní téma již citovaného sborníku) a musíme je znovu obhajovat dnes, po dalších téměř dvou desetiletích. Nejen v teoretické, ale dnes i v praktické politické rovině.

Daniel Johnson, přední britský konzervativní novinář a editor časopisu *Standpoint*, před časem napsal: „Snad nejlepším kritériem rozlišení mezi populistickými demagogy a vůdci státnického ražení je jejich postoj k parlamentním institucím.“ Přesněji to vyjádřit nejde. Tendence nejrůznějších elitářských vizionářů či politicko-podnikatelských „zlatokopů“ zrušit či omezit tradiční politiku a politické instituce

5 Suchý, Petr (2004): Reagan a říše zla. Vývoj americké zahraniční politiky a vztahů mezi supervelmocemi v letech 1981-1989. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury; Fajmon, Hýnek; Margaret Thatcherová a její politika (2010). Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury; Petřík, Lukáš (2008): Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

6 Fiala, Petr – Mikš, František (2000): Česká konzervativní a liberální politika – sborník k desátému výročí založení revue Proglas. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

7 Fiala, Petr – Mikš, František – Balík, Stanislav, eds. (2004): Perspektivy Evropské unie. Konzervativně-liberální pohledy na aktuální otázky evropské politiky. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

8 Viz např. Fiala, Petr (2007, 2010): Evropský mezičas. Nové otázky evropské integrace. Brno: Barrister & Principal. 1. a 2. aktualizované a rozšířené vydání. Fiala, Petr (2015): Na konci bezstarostnosti. Co nechceme slyšet o Evropě, národních zájmech a zahraniční politice. Brno: Barrister & Principal.

9 Z knih jde zejména o tyto tituly: Fiala, Petr (2010): Politika, jaká nemá být. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury; Fiala, Petr (2015): Občané, demokraté, straníci. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury; Mikš, František (2016): Obrana ženských tvarů a jiné chestertonovské chvály a obrany. Brno: Barrister & Principal – Centrum pro studium demokracie a kultury; Fiala, Petr (2017): Rozum a odvaha. Jak čelit současným výzvám a krizím Evropy. Brno: Barrister & Principal – Pravý břeh.

10 Balík, Stanislav – Fiala, Petr – Hanuš, Jiří – Mikš, František (2017): Manifest

čtyř. Program pro přátele svobody. Brno: Barrister & Principal Publishing – Pravý břeh.

11 Fiala, Petr – Mikš, František (2000): Intelektuálové, novináři a česká politika, in Fiala, Petr, Mikš, František (2000), s. 9-32.

(a s nimi i lidskou svobodu a důstojnost) je silná a vytrvalá. A stejně tak musí být silná a vytrvalá jejich obhajoba, jež se stala trvalou součástí české konzervativní politické agendy. Nejde samozřejmě o téma jediné, jak ukážeme na dalších stranách,

nicméně je to téma zásadní, od něhož se odvíjí vše ostatní. Věříme, že se nám v tomto textu povedlo naše myšlenky uspořádat v soudržný a přehledný celek, který naznačí směr možných a smysluplných odpovědí na nejpálčivější otázky dneška.

Roger Scruton přednáší na konferenci o Evropě a konzervatismu, Budapešť, září 2016.

KONZERVATIVNÍ REALISMUS

Americký filosof a psycholog William James v úvodu své knihy *Pragmatismus* (1907) líčí příhodu, jež se udála během jednoho výletu do hor. Zastihl zde své přátele uprostřed ostrého teoretického sporu ohledně veverka obíhající strom. Ve zkratce šlo o toto: Představte si člověka rychle obíhajícího kmen stromu, na kterém je veverka pohybující se stejným směrem. I když člověk běží ze všech sil, veverka se vždy stejně rychle přesune na opačnou stranu kmene, takže ji vlastně nikdy nezahledne, a tak obíhají strom stále dokola a dokola. Jádrem sporu byla zdánlivě banální otázka: Obíhá ten člověk veverka, nebo ne? Zcela jistě obíhá strom, ale obíhá také veverka? Každá ze stran zaujala protichůdné stanovisko a tvrdošíjně jej obhajovala. Výsledkem byla vzrušená, ale ve výsledku neplodná debata. William James nabídl pragmatické řešení problému: Podstatné je, co prakticky myslíte výrazem „obíhat“ veverka, řekl znesvářeným stranám. Pokud myslíte to, že člověk je vůči veverce nejprve severně, pak východně, pak jižně a potom západně a pak zase severně, pak veverka skutečně obíhá. Ale pokud tím myslíte, že člověk je nejprve před veverkou, pak napravo od ní, pak za ní, pak nalevo a konečně zase před ní, pak veverka určitě neobíhá, neboť veverka je za kmenem v důsledku krouživého pohybu neustále

břichem k člověku a zády od něj. Obě strany mohou mít pravdu a zároveň nemusejí, v závislosti na tom, zda přidělují slovesu „obíhat“ jeden či druhý význam.¹² Pragmatická metoda spočívá podle Jamese ve snaze o interpretaci pojmů prostřednictvím nalezení jejich praktických důsledků.¹³

Něco podobného bychom mohli říci o současných debatách o konzervatismu a jeho budoucnosti. Je to stále o nosný a politicky prosaditelný ideový proud, nebo už své hlavní „bitvy“ dávno prohrál, zatlačen do bezvýznamnosti agresivní agendou levicového liberalismu a politické korektnosti, jež dnes v Evropě silně dominuje? Stejně jako u Jamesovy obíhající veverka bude odpověď záviset na tom, co pojmem konzervatismus myslíme prakticky, jak jej vymezíme a co od něj očekáváme. Budeme-li jej chápat v jeho tradiční podobě (zvláště středoevropské ovlivněné německým živlem) svázané s aristokracií, katolicismem, nacionalismem a opozicí vůči liberalismu, pak je pochopitelně politicky dávno za svým zenitem a zůstala po něm snad jen nostalgie.

12 James, William (2003): *Pragmatismus*. Nové jméno pro staré způsoby myšlení. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 37.

13 Tamtéž, s. 38.

Stejně tak dnes neobstojí opačný extrém, tedy vulgární redukce konzervatismu na pouhou ekonomiku, na liberalizaci a znovuzavedení volného trhu, jak se u nás vžila po listopadové revoluci v devadesátých letech (i když samozřejmě v jistém slova smyslu o konzervativní reakci šlo). Konzervativci volný trh pochopitelně podporují jako nezbytnou podmínku svobodné a prosperující společnosti, uvědomují si však i řadu jiných důležitých věcí, které je nutné ve společnosti chránit, protože se k nim globalizující se trh chová v lepším případě lhostejně, v horším i nepřátelsky: místní různorodost, přirozený ráz krajiny a zdravé životní prostředí, malé místní firmy, vysokou kulturu, morální zvyklosti... Především zde je třeba citlivě rozlišovat.

Pokud ovšem konzervatismus vymezíme jako moderní politický směr prosazující uměřené odpovědi na hlavní problémy současné doby – na rozbujelý multikulturalismus, na destruktivní politiku identit a politickou korektnost, na pokrokářský transnacionalismus evropských elit a celkové oslabování západních demokracií, na neúnosně rostoucí byrokracii, na všudypřítomný elektronický dohled, ztrátu soukromí a svobody, na celkové mechanistické odlišťování světa – pak samozřejmě o nosný ideový proud jde, ba co více, je dnes jedinou smysluplnou alternativou k převládající levicově pokrokářské ideologii. Společnost nikdy není ve statickém stavu, neustále se vyvíjí, většinou kyvadlovým pohybem, jednou horším, podruhé lepším směrem, takže nelze nikdy říci, že konzervatismus svůj zápas o určité hodnoty definitivně prohrál nebo že není nutné nějaké hodnoty obhajovat. Stále znovu se objevují nová „bitevní pole“, kde se konzervatismus střetává s jinými přístupy ke společnosti a ke světu.

Přesuňme se však k druhému slovu v podtitulu této studie. Co pro nás dnes vlastně představuje *Evropa*, v jejímž rámci bychom měli o budoucnosti konzervatismu uvažovat? Neznamena dnes tento pojem něco jiného pro konzervativce a něco jiného pro socialistu, pokrokového levicového liberála či evropského byrokrata? Polský filosof a poslanec Evropského parlamentu Ryszard Legutko před časem popsal,¹⁴ jak byl překvapen, když se poprvé dostal do Evropského parlamentu a zjistil, že pro každého – skutečně pro každého – tam Evropa znamená

Evropskou unii. Tedy úřední a neosobní byrokratický útvar, snažící se co nejrychleji překonat pestrou evropskou minulost a kulturu a splynout v jeden nadnárodní unifikovaný celek. Pro něj, konzervativně orientovaného vzdělance, Evropa naopak představuje historickou a kulturní entitu, která se zrodila několik století před Kristem a vyvíjela se v určitých geografických hranicích. Jakousi zřetelnou duchovní kvalitou (obtížně popsatelnou a v nespočetných variantách), která dala evropské kultuře jasnou identitu, včetně jejích temných stránek (které nicméně překonala), ale především těch kladných, kterých je třeba si vážit, pečlivě je střežit a uměřeně rozvíjet.

Co tedy *prakticky* myslíme pojmem Evropa?, ptejme se s Jamesem. Nedostáváme se zde k podobnému významovému zmatku jako u jeho „obíhající“ veverka? Směřování (či návrat) bývalých komunistických satelitů „zpět do Evropy“ či na Západ (jak zněla nejvýraznější listopadová a polistopadová hesla) pro mnohé z nás znamenalo především návrat k evropským křesťanským hodnotám a k civilizaci, z níž jsme byli násilně vytrženi („uneseni“) na Východ asijským typem marxismu. Měl to být návrat k západním hodnotám osobní svobody a odpovědnosti, k pluralitě a státní suverenitě. Ztělesňuje ale tyto evropské hodnoty dnešní Evropská unie? Není tomu spíše tak, že nás integrace sice přibližuje (geograficky i politicky) k západu (s malým „z“) a Evropské unii, ale souběžně nás bruselská politika od Západu (velkým „Z“) a skutečné Evropy vzdaluje? I takové nepřijemné otázky si konzervativci musejí klást.

* * *

Konzervatismus se jako politický směr obtížně definuje už proto, že se vytváření intelektuálních konstrukcí vždy intuitivně bránil. Je to spíše přístup k životu, ke společnosti a politice, vždy propojený s konkrétní dobou a určitou situací a úzce provázaný s národní, kulturní a religiózní tradicí, jednoduše řečeno s místem, kde se rozvíjí. Je tedy *pragmatický* ve smyslu Jamesova vymezení. Někdy se v nadsázce říká, že kolik konzervativců, tolik konzervatismů. V každém případě platí, že konzervatismus bude mít v každé zemi a v každé situaci trochu jiné parametry a nejspíš i mírně odlišná ideová východiska. V českém prostředí je například obtížně představitelný nacionálně laděný konzervatismus, který v Maďarsku úspěšně prosazuje Viktor Orbán, stejně jako nábožensky ukotvený konzervatismus „věčných pravd“, jak je tomu u našich severních

¹⁴ Legutko, Ryszard (2017): Jak rozumět dnešní Evropě, in *Budoucnost konzervatismu v Evropě* (2. část). Středoevropská perspektiva, Brusel: New Direction, s. 20.

polských sousedů. Česká konzervativní pravice, kterou dnes reprezentuje Občanská demokratická strana, je inspirovaná spíše konzervatismem anglosaským, vycházejícím z filosofických a empirických pozic a ze společenskovedního poznání, zejména z obhajoby antropologické konstanty (přirozenosti) člověka a postupně vyrostlých hodnotových řádů.

„Socialismus je doktrína; je to soustava věr a teorií. Totéž platí o liberalismu. Naproti tomu konzervatismus je praxí. Vzniká za zvláštních sociálních okolností jako reakce na sociální a politické změny,“ zdůrazňuje Roger Scruton v článku „Současná společnost a perspektivy konzervatismu“.¹⁵ Na Západě je konzervatismus chápán především jako politická tradice spojená s určitými politickými stranami, zejména s britskou Konzervativní stranou vyznačující se především svým *pragmatismem*. Její politika se neustále přizpůsobuje novým okolnostem, neboť hlavním cílem konzervativců je chránit rovnováhu zájmů. Scruton uvádí následující historický příklad:

“ Britská Konzervativní strana například v minulém století reagovala na rychlý růst průmyslových měst. Chránila zájmy venkovských oblastí i zájmy nové městské chudiny. Postavila se na odpor vůči těm, kteří obhajovali zásady volného obchodu, a podporovala zákonodárství socialistického charakteru. Avšak později, když byla rovnováha díky socialistickému státu porušena, stala se obhájcem volného trhu a osvojila si politiku, která byla nedlouho předtím politikou strany liberální, tedy jejího bývalého nepřítel. Tato změna vypadá paradoxně, neboť většina lidí se domnívá, že konzervatismus, stejně jako liberalismus a socialismus, má jasné sociální ideály, které se snaží aplikovat na skutečnost. Ve skutečnosti konzervatismus vychází z reálně existující společnosti i s jejími nedostatky a snaží se působit tak, aby tato společnost byla schopna žít přirozeně.¹⁶

Konzervativní politik je podle Scrutona spíše lékařem než učitelem či inženýrem. Jeho úkolem je léčit existující společnost a nikoli tvořit společnost nového typu. Společnost chápe jako výsledek působení přirozených sil, kterým se snaží pomáhat, nikoli jim

odporovat. Jeho názor na ony základní otázky není výsledkem nějaké teorie, nýbrž instinktu. „Tento názor vyrůstá z úcty vůči společnosti, která je lepší zárukou jejich pravdy než jakákoli teorie.“¹⁷

Maďarský filosof András Láncki v jedné z předchozích studií pro *New Direction*¹⁸ správně zdůraznil, že pro pochopení filosofické podstaty i praxe toho, čemu dnes říkáme konzervatismus, je klíčová úcta k *lidské přirozenosti*. Zde leží hlavní štěpicí linie mezi konzervativci a nejrůznějšími progresivisty: komunisty, socialisty a levicovými liberály. Zatímco v minulosti člověk považoval přirozenost za nejvyšší zdroj úsudku a porozumění svým možnostem a měl konat v souladu s ní, moderní progresivisté ji chápou jako hlavní překážku pokroku a snaží se ji transformovat. Člověk je podle nich tvárné stvoření, v jehož možnostech je sebeutvářet se na základě rozumového konceptu. Proto hlásají převahu rozumu člověka nad jeho přirozeností, chtějí stvořit člověka nového a potažmo novou dokonalou společnost fungující na základě čistého rozumu a logiky. Vše, co vypadá jako logické, automaticky ztotožňují s pravdou, jakékoli jiné úvahy pro ně nemají smysl. Co je logické, je z definice pravdivé, a co je pravdivé, je automaticky správné. A co je správné se pochopitelně musí co nejrychleji politicky prosadit, a to bez ohledu na možné nepředvídané důsledky.

Konzervativci jsou ohledně možností rozumu a logiky v organizaci lidské společnosti mnohem skeptičtější, realističtější či pragmatičtější. Problém se světem, zvláště tím moderním, jak si všiml již britský romanopisec a novinář Gilbert Keith Chesterton, nespočívá totiž ani v tom, že je rozumný, ani v tom, že je nerozumný. Je rozumný, ale ne úplně, jak se nám snaží namluvit progresivisté a racionalisté: „Život není nelogický, je však pastí na logiky. Vypadá o chlup pravidelnější, než ve skutečnosti je. Jeho přesnost je zřejmá, jeho nepřesnost ukrytá, jeho výstřednost na nás číhá ve skrytu... Všude je v něčem shoda a v něčem nevypočitatelnost, past na racionalisty... Když už se logika stává neúnosnou, musíme se pevně držet nelogické pravdy.“¹⁹

17 Tamtéž.

18 Láncki, András (2017): Pravda, realismus a konzervativci, in *Budoucnost konzervatismu v Evropě* (2. část). Středoevropská perspektiva, Brusel: *New Direction*, s. 17–19.

19 Cit. dle Mikš, František (2016): *Obrana ženských tvarů a jiné chestertonovské chvály a obrany*. Brno: Barrister & Principal / Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 14.

15 Scruton, Roger (1993): *Současná společnost a perspektivy konzervatismu*. Praha: Občanský institut. www.obcinst.cz/soucasna-spolecnost-a-perspektivy-konzervatismu/

16 Tamtéž.

Konzervativci si na rozdíl od racionalistů uvědomují, že v konečném důsledku není důležité (a jsme znovu u Jamese), zda máme či nemáme logickou pravdu, ale spíše to, zda jsme blíže tomu, co můžeme nazvat *realitou* – realitou nedokonalé lidské přirozenosti a křehkosti přirozeně vyrostlých institucí a kultury. „Pravdivé je takové poznání, které umožňuje, aby náš život *odpovídal* celkovému uspořádání skutečnosti a této skutečnosti se přizpůsoboval.“ Podle Jamese jsou „pravdivé ty myšlenky a ty poznatky, které nám pomáhají vyrovnávat se s okolní realitou a zároveň nepřekážejí našemu mravnímu a duchovnímu rozvoji“.²⁰

Vztah k realitě, k tomu, co jest, co přirozeně vyrostlo a osvědčilo se, tedy vždy bude důležitou dělicí linií mezi těmi, kdo oslavují neomezenou schopnost člověka usilovat o cokoli nového a představitelného, a těmi, kdo jsou naopak přesvědčeni, že schopnosti člověka jsou omezené a jeho možnosti limitované neměnnou přirozeností. Konzervativní politik pohlíží na společnost a na stát jako na křehký organismus, který vyrostl postupně přirozeným vývojem lidské obce a který lze jakoukoliv neuváženou a radikální akcí ohrozit. Nesnaží se proto reformovat společnost jako celek, opravuje pouze nefunkční dílčí věci nebo kriticky reaguje na neuvážené experimenty zaváděné progresivisty. A především: není *teleologický*, změna není nikdy prováděna proto, aby byl uskutečněn budoucí cíl, aby bylo dosaženo ideální společnosti pomocí naplnění nějaké představy. Změny prosazuje opatrně a jen v nezbytné míře a při zachování kontinuity.

Člověk bude vždy rozpolcen mezi svou utopistickou představou a pozemskými podmínkami života. Modernisté a progresivisté (oslnění možnostmi technologického pokroku) již dávno ztratili schopnost lidskou přirozenost správně „číst“, porozumět jí. Naopak se člověka snaží co nejvíce odpoutat (jak ukážeme v tomto textu) od jeho *přirozeného jazyka a minulosti* (politická korektnost), od jeho *sdílené blízké identity* (útok na suverénní stát), od jeho *zažitých a nezbytných institucí* (útok na politiku a politické instituce), od jeho přirozené potřeby *jednoduchosti a života ve svobodě a odpovědnosti* (zavádění státního dirigismu a byrokracie). To vše má destruktivní důsledky, jež se stále zřetelněji vyjevují, což současně konzervativcům poskytuje velký prostor, jak lidem srozumitelněji a názorněji sdělit, o co jde a co je dnes špatně.

Již zmíněný Gilbert Keith Chesterton, jenž byl mimořádně citlivým a hlubokým myslitelem, si v názvu jedné své méně známé knihy položil otázku: *Co je špatného na světě?* Jeho odpověď je geniálně jednoduchá a může být i mottem našeho uvažování o konzervatismu: Špatné je to, že se neptáme, co je dobré.²¹ Západní liberální demokracie jsou podle všech představitelných měřítek těmi nejlepšími politickými systémy, jaké se kdy lidstvu podařilo zavést. Stali jsme se nejsvobodnějšími, nejtolerantnějšími a nejzdravějšími jedinci, jací kdy žili. Západní demokracie udělaly a dělají pro pozvednutí lidstva, potírání chudoby a vytváření životních šancí nekonečně více než jakýkoli jiný politický systém. Nikde jinde není člověk tak důstojný, žena a muž si tak rovni, chudí tak bohatí, bezmocní tak zajištění a ekonomicky zabezpečeni jako v západních demokraciích. Žádný jiný systém není lepší, a dokonce ani stejně dobrý. Přesto nejsme spokojeni. Politické „elity“, byrokrati, univerzitní učitelé, levicoví aktivisté i aktivističtí umělci permanentně útočí právě na ty hodnoty a instituce, které pomohly Západu k bezprecedentní svobodě a prosperitě: na jeho minulost, židovsko-křesťansko-humanistickou kulturu, národní stát, parlamentní demokracii a klíčové politické instituce, na tradiční rodinu a morálku. Tvrdí, že západní způsob života je utlačovatelský a vykořisťovatelský, že musíme přehodnotit svoji minulost, kulturu i hodnoty.

Konzervativci jsou naopak přesvědčeni, že západní civilizace je do velké míry „zázrakem“, nesamozřejmým pokrokem, který se do velké míry prosadil navzdory základním instinktům lidské povahy. Přestože ho vítají a oceňují, uvědomují si i nebezpečí a problémy, které z toho plynou, a hledají na ně uměřené odpovědi. Uvědomují si, že pokrok není nekonečný let k nebesům, nevázané odpoutání se od lidské přirozenosti, neboť gravitace si nakonec vždy vezme, co jí patří. Konzervatismus proto bedlivě střeží a opatruje to, čeho jsme civilizačně dosáhli, ale souběžně brání tomu, aby byly věci dováděny do extrémů. Dnešní fanatici levicového liberalismu vedou válku proti realitě, dříve či později však přijdou ke slovu fakta a kyvadlo se začne obracet.

* * *

20 Hroch, Jaroslav (2008): K filosofickému myšlení Williama Jamese, in *Filozofia* 2/2008, www.klemens.sav.sk/fiusav/doc/filozofia/2008/2/144-154.pdf

21 Chesterton, Gilbert Keith (1997): *Co je špatného na světě*, Praha: Votobia, s. 8.

Jednu z největších výzev pro konzervatismus dnes představuje stále agresivnější pronikání politicky motivovaných zásahů do jazyka s cílem dosáhnout politických a sociálních cílů prostřednictvím jazykových a kulturních změn. Tento oficiální tlak na zastírání pravdy o nepříjemných skutečnostech, pro něž se vžilou souhrnné označení „politická korektnost“, je velmi destruktivní. Zabýváme se tím ve druhé kapitole (Politická korektnost a obrana přirozeného jazyka).²² Je to pochopitelné, neboť situace a problémy, které nejsme schopni poctivě pojmenovat (a následně objektivně analyzovat), nelze v podstatě vůbec řešit. Realistická konzervativní pravice musí nabízet otevřenou, nicméně klidnou a věcnou diskusi o klíčových problémech současnosti, osvobozenou od postmoderních ideologií, multikulturalismu, politické korektnosti, globalismu a všech podobných scestných věr a pověr. Musí se zásadně distancovat od nepochopitelné a sebedestruktivní ideje prostupující myšlení i politiku Západu, že vše cizí je dobré a hodné respektu, jen my jsme špatní, naše hodnoty zastaralé, a že náš svět, který jsme vytvořili, je nutno zbořit. Oslabujeme tím Evropu nejenom v jejích praktických možnostech, tedy v tom, co je schopna dělat a jak je schopna efektivně jednat, ale také v její morální autoritě, tedy v tom, kdo my Evropané vlastně jsme a v co věříme.

* * *

Další z důležitých limitů lidské přirozenosti, jehož si je konzervatismus vědom, je dán tím, že jsme geneticky uzpůsobeni pro život v malých kmenových společenstvích. Větší společnosti jsou z evolučního hlediska nedávným jevem a lidé se s tím nedokáží snadno vyrovnat. Jediným způsobem, jak se tomu přizpůsobit, je vytvoření nějaké vhodné formy jasně ohraničeného společenského útvaru, s nímž se lidé budou schopni ztotožnit a který si získá jejich loajalitu. A tím je od osmnáctého století národní stát. Ten je však několik posledních desetiletí napadán a obviňován ze všech možných zel, aniž by byl poctivě zhodnocen jeho význam při utváření našeho prosperujícího svobodného světa i pro jeho současnou stabilitu.²³

Snaha socialistů a levicových liberálů o vykořenění národních států v Evropě je podle konzervativních filosofů (např. Rogera Scrutona) příkladem trestuhodné slepoty k lidské povaze. Zcela ignoruje fakt, že lidé jsou bytostí z masa a kostí, které disponují omezeným okruhem vazeb a teritoriálně ukotveným citěním. Jejich hlavní loajalita je tvořena rodinou, náboženstvím a vlastí, a budou-li o svou vlast připraveni, budou svoji identitu prosazovat jinak a agresivněji. Demokracie vděčí za svou existenci loajalitě vůči národu, a tam, kde je prožitek národnosti slabý nebo zcela schází, kořeny nezapustí.

Přesto se už delší dobu prosazuje nebezpečný proces, který má vyvlastnit suverenitu národních parlamentů a soudů, proces, který rozpustí národnosti evropských zemí v historicky bezvýznamný celek nespojený jazykem, společnou historií, kulturou ani zvyky. Pokud to vztáhneme k Evropské unii, zdá se, že je pevně rozhodnuta zničit to, na čem sama závisí. Pokud se jednotlivé evropské národy suverenity zbaví, třeba i ve jménu ušlechtilých ideálů pokroku a evropské jednoty, přivodí si tím obrovské problémy. Některé můžeme pozorovat už dnes. Stejně jako Scruton jsme přesvědčeni, že nejvýznamnější politická rozhodnutí, před nimiž nyní stojíme, se budou týkat národa a jeho budoucnosti,²⁴ a že je povinností konzervativců toto téma zodpovědně promyšlet. Národní stát není – jak zdůrazňuje francouzský filosof Pierre Manent – „lehký oděv, který můžeme libovolně oblékat a odkládat a zůstat přitom tím, čím jsme. Je *celkem*, v němž se všechny složky našeho života setkávají a dostávají smysl.“²⁵

Obraně národního státu, po staletí jednoho z nejvýznamnějších nositelů pokroku evropského člověka a dosud jediné platformy, na níž může vzniknout parlamentní demokracie, je věnována třetí kapitola (Unie čtyř krizí a nutnost konzervativní reformy).²⁶ Není pochyb o tom, že jedním z hlavních příznaků současné krize Evropy je nízká schopnost reflexe evropských integračních procesů jak ze strany evropských elit, tak ze strany vlivných médií. Evropská integrace už dávno, nejpozději od Maastrichtské

22 Tato kapitola do velké míry vychází z již zmíněné knihy Manifest čtyř (2017), kterou jsme napsali společně se Stanislavem Balíkem a Jiřím Hanušem, kap. Zdravý rozum versus politická korektnost, s. 84–103.

23 Pro pořádek dodejme, abychom nebyli horlivými kritiky obvinění z šovinismu, že národní stát zde nechápeme ve smyslu nějakého pokrevního příbuzenství, nýbrž jako vlast. Loajalita k vlasti je založena na lásce či zvyku, jež vážou člověka k danému místu a lidem, kteří zde žijí, k zvykům a tradicím, jež vtiskly do krajiny svou pečeti, k jejich společné historii, dějinným a kulturním úspěchům, ztělesněným v mytologii, umění i literatuře, ale i temným dějinným obdobím a prohrám. „Národy jsou složeny ze sousedů,

jinými slovy z lidí, kteří sdílejí nějaké území. A proto je potřebná územní správa. Ta vyžaduje legislativu, a tedy i politický proces. Tento proces přeměňuje sdílené území na sdílenou identitu. A tato identita je národní stát.“ Scruton, Roger (2011): O potřebnosti národů (2011). Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 67.

24 Tamtéž.

25 Manent, Pierre (2007): Proč existují národy. Úvahy o revoluci v Evropě, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 11.

26 V této kapitole vycházíme z textu Petra Fialy Unie čtyř krizí a unijní reforma, in Fiala, Petr (2017), s. 51–63.

smlouvy, přestala být reálným procesem a politickou ideou, a stala se jednou ze současných ideologií, již bychom mohli pracovně nazvat „integracionismem“ (ideologií o nutnosti stále těsnější unifikace Evropy). Jako taková se prosazuje i realitě navzdory, což integraci na jedné straně posunuje dopředu, ale na straně druhé ji to opakovaně delegitimizuje a oslabuje. Tento postup má navíc zpětný vliv na chápání politiky v jednotlivých evropských státech a pozvolna vede k oslabování demokracie tam, kde jediné existuje – v rámci jednotlivých států.

Důkladnou pozornost by proto konzervativci měli věnovat zejména způsobu, kterým se dosahuje prohlubování evropské integrace, tedy smluvním revizím, respektive pokusům o zcela nové smluvní vztahy, což se týká i tzv. ústavní smlouvy a jejího derivátu, Lisabonské smlouvy. Je stále zřejmější, že pokud je nová kvalita integrace občanům předložena ke schválení formou přímé demokracie, tak je odmítnuta. Takto přitom dopadla referenda v zemích, jež tvoří jádro integrace (Francie, Nizozemsko) nebo které jsou jednoznačnými „vítězi“ integrace (Irsko). Můžeme důvodně předpokládat, že obdobně by dopadly výsledky referenda v mnoha dalších zemích, neboť podpora integračního procesu v posledních letech klesá. Varující je především to, že referenda přinesla negativní výsledky proti vůli politické reprezentace a za situace, kdy většina relevantních politických aktérů (nejen politické strany, ale i zájmové skupiny, občanská společnost a média) přijetí nové smluvní úpravy podporovala. Už předchozí smluvní revize, počínaje Maastrichtskou smlouvou, občané přijímali s obtížemi. V posledních letech se však míra odmítání integračního procesu prohlubuje, a tato tendence je dlouhodobá a obecná.

Politické elity v evropských otázkách často záměrně ignorují politickou vůli občanů, neboť jim nedokáží vysvětlit integrační výhody ani je přesvědčit o potřebě dalších integračních kroků. Nejspíš proto, že žádná reálná potřeba další integrace neexistuje. Proto se jejich vůli snaží všemožně obejít (např. opakovaným referendem), nebo se raději na nic neptat. Takového politického jednání v oblasti evropské integrace, které je dlouhodobě v rozporu s latentními i manifestovanými zájmy širších společenských skupin, pochopitelně vede k vzrůstajícímu pocitu odcizení, vykořenění a nepochopení. Jak jsme již mnohokrát upozorňovali, tento politický postoj voličů se bude konkrétně projevat v oslabování podpory tradičních politických uskupení a v hledání populistických či

radikálních alternativ. A nejspíš i v tom, že se evropské otázky nakonec přece jen stanou podstatnými štěpicími liniemi v rovině národní politiky.

Česká konzervativní pravice musí čelit zejména dvěma extrémním pozicím. Tou prvním je dogmatické trvání na přístupu *ohne Wenn und Aber*, jak se pěkně po německu říká: *Stávající cesta integrace je dobrá, možná se něco nepovedlo, ale kritizovat raději ne, aby si lidé nevsimli, že něco není v pořádku. V Bruselu vše řeší dobře, pouze národní politici zbytečně rozdmýchávají problémy. Je třeba všechno dále sjednocovat, nezastavit se. Evropská unie má problémy jen proto, že je málo sjednocená, že všichni nerespektují, na čem se dohodli, že se národy chovají sobecky a nezodpovědně.* Scestná myšlenka, že byrokraticko-technickými nástroji lze vytvořit evropský lid, evropský politický národ, zůstává pozoruhodně živá. Jejím základem je strach z národních států a přesvědčení, že je musíme „spoutat“, oslabit, či dokonce rozpustit, protože démon zla se skrývá právě v nich. Tato probruselská, prointegrační pozice, svého druhu vlastně víra, bohužel nevychází jen z levicového centralismu a sociálně-inženýrského konstruktivismu. Zde si často podá ruku křesťan s liberálem a spolu se obejmou se socialistou a jdou ruku v ruce bourat starý svět. Historická ani sociální realita ale jejich premisu, kvůli které tomu všemu věří, nepotvrzuje.

Druhý, opačný extrém je nasnadě. Tváří v tvář výše popsaným problémům, ve kterých se dnes Unie nachází, a zvláště neochotě Bruselu je racionálně řešit, volají někteří radikálové po odchodu, nebo aspoň po referendu o setrvání České republiky v EU. Podobně jako to udělalo Spojené království. Takový postoj zcela ignoruje zásadní geografické, politické i ekonomické rozdíly. Británie je velmoc a svým ostrovním a druhy imperiálním charakterem velmi specifická evropská země, s níž se nemůžeme srovnávat. Naše provázanost se zeměmi Evropské unie, zvláště Německem, je velmi silná, a transakční náklady vystoupení by byly zničující. Návrhy na odchod z Unie pro naši zemi žádnou realistickou a odpovědnou politiku nepředstavují. Jedinou smysluplnou alternativou, kterou dnes konzervativní pravice prosazuje, je snaha o postupnou reformu EU a důsledné hájení našich zájmů v jejím rámci.

* * *

Jsou věci, které mohou zmizet, pokud na nich lidé nelpí a nekultivují je, například demokratické

struktury. Pokud ty zmizí, nebude to pokrok, co je vytlačilo, nýbrž vytrácející se oceňování jejich přínosu a důležitosti, jež je dává progresivismu všanc. Demokratické struktury a procedury skutečně mohou mizet a mizí, a to nejen cíleným oslabováním národních států a přenášením jejich kompetencí na Evropskou unii. Mohou mizet i proto, že se na národní úrovni vytrácí povědomí o jejich důležitosti, jejich obrana a kultivace. Pro konzervatismus je proto filosofická, politologická i praktická obrana demokratických postupů a institucí (zvláště politických stran) jedním z nejdůležitějších úkolů – a pro českou konzervativní pravici zvláště. Míra, v jaké se rozklad politiky projevuje v České republice (vysoká vládní nestabilita doprovázená personální diskontinuitou, stejně jako nízký počet členů stran) je ve srovnání s okolními zeměmi neobvyklá. V kombinaci s dlouhodobě mimořádně nízkou důvěrou v demokratické instituce a ve společenské a politické autority jsou to fakta, která by nás měla varovat.²⁷

Konzervativní obhajoba politiky a klasických politických institucí se rovněž opírá o politickou antropologii a o realistický přístup k lidské přirozenosti. Ve čtvrté části (Konzervatismus, politický řád a politické instituce) se snažíme doložit, že politické instituce jsou pro organizaci života společnosti potřebné a nenahraditelné. A že politika je nutná a trvalá dimenze lidského bytí ve světě, jak dokládá ve svých pracích již v úvodu zmíněný britský filosof David Levy: *Společenská realita* rovná se *politická existence*, a jako taková se neobejde bez politických institucí.²⁸ Podle poznatků politické antropologie je pro člověka jako sociální a politickou bytost vytváření institucí nezbytné. Člověk řeší otázku moci a hierarchie čili vztahy podřízenosti a nadřízenosti jinak než ostatní živočichové, kteří k tomu mají biologickou výbavu. U člověka jsou instinkty doplněny či nahrazeny institucemi. Ty vytvářejí lidskou společnost a v jistém smyslu mohou být i součástí charakteristiky lidství. Právě instituce strukturují společenský život, dávají mu formu, poskytují prostor pro dlouhé trvání a rozhodování

s dlouhodobým přesahem. Pomáhají překonat tendenci k přílišné atomizaci společnosti a především vytvářejí podhoubí pro demokratickou politickou kulturu, jak si později ukážeme.

* * *

Pátá část (Návrat k člověku a jeho místu ve světě) je věnována konzervativní péči o polis a obyčejné lidské štěstí. S pojmem štěstí se dnes špatně argumentuje. Toto slovo jako by v současném, ekonomickými a utilitárními termíny zahlceném slovníku ztratilo svůj význam, někdy se dokonce zdá směšné a staromódní. Přesto je k němu třeba obrátit pozornost a konzervativní politická filosofie s ním musí umět pracovat. O co jiného totiž v lidském životě jde? Žijeme v prosperující a bezpečné zemi, ve skvělé době, ale často nejsme spokojeni, a už vůbec ne šťastní. Čím to je? A znepokojuje to vůbec politiku? Má to některá strana v programu? Prozíravý James Madison v *Listech federalistů* už před více než dvěma sty lety napsal: „Dobrá vláda předpokládá dvě věci: za první, věrnost cíli vlády, čímž je štěstí lidu; a za druhé, znalost prostředků, jak tohoto cíle nejlépe dosáhnout.“²⁹ Americký konzervativní politolog a publicista Charles Murray si správně povšiml důrazu na slovo štěstí. „Nikoliv blahobyť. Nikoliv jistoty. Nikoliv rovnosti. Štěstí, jež zakladatelé používali v aristotelském smyslu, jako trvajícím a oprávněnou spokojenost s životem v jeho celistvosti.“³⁰ Štěstí člověku samozřejmě žádná vláda nedá, i když levice si z nějakého nepochopitelného důvodu stále myslí, že když vám ovládne život, budete šťastni. Co má však dobrá vláda dělat – a tak to Madison myslí –, je vytvářet podmínky pro to, aby lidé ve svém životě šťastní mohli být. Aby mohli žít spokojeně v rodině, měli přátele, sousedy, svou komunitu, aby mohli něčemu a někomu věřit a měli práci, která je uspokojuje. Aby mohli žít svůj život ve svobodě, odpovídat si za něj sami a rozhodovat si o něm.

Prostor svobody se nám však neustále zmenšuje. Někdo nás pořád kontroluje, reguluje, pozoruje, nutí nás vyplňovat nesmyslné množství formulářů a dotazníků. Stát nám nevěří, vede nás za ruku, vychovává a poučuje, prosvěcuje nás rentgenem. Šťastný život se neslučuje s nesvobodou. Blahobyť sám o sobě nestačí. Ve změti právních předpisů

27 Více viz např. Manifest čtyř (2017), kapitola Politické strany jsou pro všechny: zdevastované politické stranicí volá po naší péči, s. 105–117.

28 David J. Levy k tomuto závěru dochází v závěru své knihy *Realismus*. Pojednání o interpretaci a společenské realitě a dále jej rozvíjí v následných pracích *Politický řád* a *The Measure of Man*. Levy, David J. (1993): *Politický řád*. Filozofická antropologie, modernita a ideologická výzva. Praha: Sociologické nakladatelství. Levy, David, J. (1993): *The Measure of Man: Incursions in Philosophical and Political Anthropology*. Columbia: University of Missouri Press.

29 *The Federalist Papers*. Number LXII, Publius (Madison). Penguin Books: London (1987), s. 367; zde cit. český překlad podle Murraye (viz další pozn.).

30 Murray, Charles (2014): *Štěstí lidu*. Praha: Dauphine, s. 23.

se už nevyznají ani právníci. Nesmyslná pravidla transparency mnohdy vedou k tomu, že vše je dražší a kdykoli zpochybnitelné. Lidé, třeba senioři, jsou často zbytečně postihováni, protože zaplatit všechny poplatky a daně a hlídat valící se požadavky a termíny je už prostě nad jejich síly. Společnost si komplikujeme, takže je zbytečně nepřehledná, složitá a byrokraticky chladná.

Moderní společnosti se ženou za složitostí, lidé však vnitřně touží po jednoduchosti. Zavádíme stále komplikovanější systémy, jež pracují s chladnou přesností a ovládají naše životy. Moderním ideálem se stala přesnost a neosobnost techniky, kterou se snažíme přenést do všech oblastí života. Ale člověk nefunguje jako stroj, není jako počítač, jenž bez jakéhokoli odporu přijímá a zpracovává velké množství dat, neboť je oproštěný od veškeré jinakosti, od citu a vášně. Není *idiot savant* – slovy německo-korejského filosofa Byung-Chul Hana – jakýmsi „autistickým aparátem pozitivity“.³¹ Přesto se ho progresivisté pomocí vyspělé IT, přebujelé byrokracie a obudné ideologie transparentnosti v cosi podobného snaží proměnit. Člověk i společnost se transformují v *autistický aparát výkonnosti*“ fungující v jakémsi děsivém prostředí všeprostopující transparency.³² V tom se nebude dát žít, určitě ne spokojeně, určitě ne šťastně, a už vůbec ne důstojně.

V lidském životě jde v první řadě o štěstí a uspokojení, a člověk je musí v jistém smyslu hledat. Nehledá však nikdy přímo v sobě samém, ale spíše se snaží naplnit představu, jakou o sobě jako o člověku má. Ta vyrostla na základě mnohgeneračních zkušeností, sdílené kultury, odpovědí na výzvy života, a především etického uvažování. Ne všechny způsoby lidského života jsou stejně dobré či přibližně stejně dobré – a my musíme umět rozlišovat. Život společnosti se utváří především na základě mravních soudů, sdílených významů a vzájemné důvěře. Proto musí být konzervativní politika založena především na důvěře ve vlastní občany, nikoli na rostoucí vládní etatistické represí, jak jsme dnes svědky. Svoboda a odpovědnost předcházejí prosperitě a zabezpečení. Konzervativní pravice odmítá vše regulovat, kontrolovat, řídit do posledního detailu, dává lidem prostor pro jejich vlastní život. Prosazuje stát, který neobtěžuje, ale chrání. Upravuje a omezuje jen to, co

je nezbytně nutné, snaží se o stabilitu, o zachování kontinuity, o přehledné prostředí. Snaží se lidem život zjednodušovat, nikoli komplikovat, ponechává jim prostor pro vlastní iniciativu, vytváří podmínky pro to, aby se o sebe pokud možno mohli postarat sami.

Konzervatismus nepodléhá módním idejím, nenutí člověka přizpůsobovat se zdánlivě dokonalým konceptům. V praktické politice je – kdyby nic jiného – spolehlivým návodem, jak nepokazit věci, které fungují, jak vykonávat politickou činnost tak, abychom lidem nekomplikovali život, aby si ho mohli žít po svém a šťastně. Václav Benda, politik spřízněný s Občanskou demokratickou stranou a nepochybně zajímavý konzervativní myslitel, to v článku *O odpovědnosti v politice a za politiku* z roku 1980 (!) vystihl velmi přesně. Jeho poselství, i když napsané ještě v komunistické totalitě, platí dosud. A platí možná ještě aktuálněji, neboť procesy ztráty naší svobody a lidské důstojnosti jsou více skryté.

“ Každou politiku, která se příliš honosí určitými, jasně vyjádřenými cíli, dosažitelnými určitými, jasně definovanými prostředky... je možno předem pokládat za špatnou nebo alespoň podezřelou, aniž bychom museli podrobněji tyto prostředky a cíle zkoumat. Neboť je pouhou svévolí, pouhou snahou přetvořit obec podle svých představ a ke svému obrazu. A čím ušlechtilejší bývají tyto představy a za ušlechtilejší se prohlašují jejich nositelé, tím horší bývaly konce. Pravá politika je výlučně službou obci, službou společenství svobodných občanů: služba pak nespočívá ve vnučování a vynucování vlastních představ o tom, co je pro druhé dobré..., nýbrž v pozorném naslouchání a v hlubokém respektu k tomu, co pro sebe pokládají za dobré ti druzí... Politika není esencí dosavadních zkušeností, nýbrž vůlí stále se učit; není hotovým programem, nýbrž hledáním cesty ve složitých a rychle se měnících podmínkách. Politik dneška ani zítřka se podle mého názoru neobejde bez pokory (aby byl dobrým a zároveň úspěšným politikem, bude ovšem potřebovat víc – důmysl, štěstí, schopnost odhadnout pravou chvíli): vůči realitě, vůči důstojnosti svých bližních..., a dokonce i vůči jejich mínění.³³

31 Han, Byung-Chul (2016): *Vyhořelá společnost*, Praha: Rybka Publishers, s. 35.

32 Tamtéž.

33 Benda, Václav (2009): *Noční kádrový dotazník a jiné boje*. Praha: Agite/Fra, s. 229–230.

3

POLITICKÁ KOREKTNOST A OBRANA PŘIROZENÉHO JAZYKA

Slabování Západu a vytrácení demokracie jsou vlastně historické paradoxy. Dochází k nim proto, že se máme v Evropě příliš dobře, že jsme podlehlí přesvědčení, že mír, bezpečí, blahobyt a trvalý rozvoj jsou přirozeně existující danosti, že jsou to prostě skutečnosti, o něž není potřeba se nijak zvlášť starat. Poté, co jsme si namluvili, že jsme na základě zkušenosti s totalitními ideologiemi moderní doby již navždy imunní vůči ideologiím, stalo se nám záhy, že se nejrůznější ideje tu a tam, vždy nenápadně a s dobrými úmysly, jak už to bývá, v ideologie proměnily. Kombinace zábavy, konzumu a nezodpovědnosti nás dovedla ke ztrátě ostražitosti a porozumění tomu, co je pro zachování našich výtěžků důležité. Demokratická politika přestala být klíčovou metodou pro uspořádání společnosti, nahradili jsme ji prázdnými řečmi v zábavné politické show, propletením právních vztahů a norem, v nichž se nikdo neorientuje, a vše prostupující byrokracií, jejímž hlavním „politickým“ nástrojem je další a další regulace. Možná jsme se

chtěli dobře zabezpečit, odstranit rizika, ničemu a nikomu neublížit. Namísto toho jsme si z ruky vyrazili většinu zbraní, jimiž se šlo s problémy vypořádávat. A problémy přicházejí. Abychom jim mohli čelit, musíme je v první řadě správně pojmenovat a analyzovat je, což je stále obtížnější. Brání nám v tom nejrůznější ideologické překážky, které jsme si nastavili do cesty, obecně shrnuté pod označení politická korektnost.

Politická korektnost bývá definována různě, nejčastěji jako *vyhýbání se výrazům nebo chování, které se považují za diskriminační či urážlivé vůči určité skupině lidí*. Za ohrožené jsou označovány etnické menšiny, přistěhovalci, příslušníci jiných kultur a náboženství, ženy, homosexuálové, lesby a transsexuálové, lidé staří, fyzicky nebo mentálně handicapovaní atd. Podle měkčí definice jde o zvláštní používání jazyka, kdy se některá slova v řeči a textech vynechávají či se místo nich používají jemnější výrazy, aby nebyly dotčeny city „znevýhodněných“ skupin. Skutečnost

je však mnohem složitější a nedá se redukovat pouze na jazykovou stránku. Jazyk jakožto citlivý nástroj komunikace prozrazuje způsob chápání věcí veřejných i soukromých. A z úrovně myšlení a mluvení následně proniká i do politiky, jak ostatně naznačuje samotný termín. Politickou korektnost je proto třeba chápat především jako jednu z forem politicky motivovaných zásahů do jazyka, jako úsilí dosáhnout politických a sociálních cílů prostřednictvím jazykových a kulturních změn. A především – což se vyjevuje stále zřetelněji – jako oficiální tlak na zastírání pravdy, zpravidla ohledně nějaké problematické a údajně „znevýhodněné“ skupiny, dnes zejména přistěhovalců z islámského kulturního okruhu.

Ne každou změnu jazykových prostředků samozřejmě můžeme považovat za výraz politické korektnosti. Někdy jde o pouhé hledání alternativ k ustáleným slovním spojením, jindy různé vědní disciplíny nacházejí adekvátnější označení odpovídající současnému chápání člověka a světa. Srozumitelná je i snaha projevit v řeči určitou citlivost k druhým lidem; psychologie například před časem nahradila slova „debil“, „imbecil“ a „idiot“, označující osoby se sníženým inteligenčním kvocientem, výrazy adekvátnějšími (čili neutrální stupnicí mentální retardace), neboť původní termíny začaly být užívány jako nadávky. Rovněž nelze jednoduše zpochybňovat mnohá antidiskriminační opatření a „politicky korektní“ cíle, počínaje snahou o zrovnoprávnění žen přes zamezení kriminalizace homosexuality až po krocení primitivních rasistických pokřiků na fotbale.

Co však začalo jako liberální boj proti bezpráví a zneužívání moci, postupně zmutovalo do zcela nepřijatelné podoby. Politická korektnost, původně prezentovaná jako *snaha o to, aby jazyk nemanipuloval myšlením, nediskriminoval, nezamlčoval, neponižoval a nenálepkoval, se zvrhla ve svůj opak – nálepkuje, manipuluje a cenzuruje*. Náš dlouholetý spolupracovník Pavel Švanda to v jedné ze svých knih (*Kulturní i nekulturní*) vyjádřil následovně:

“ Nic nemám proti tomu, že americký prezident je barevný yankee. Je mně lhostejné, zda mě v parlamentu zastupuje muž nebo žena. Nevadí mi, když je moderátorem homosexuál. Ty rasisticko-sexistické prase! Ty si máš přát, aby všichni prezidenti hráli všemi barvami kromě bílé! Máš také usilovat o to, aby tvou poslankyní a senátorkou byla vždy jediné žena, a to lesba,

a máš se snažit, aby všichni moderátoři byli gayové. Nebo ještě lépe, aby všichni gayové byli moderátory! Ty nechutný fašistický macho!”³⁴

Pavel Švanda je významný český spisovatel a publicista, tolerantní a seriózní člověk, kterého bychom mohli jednoznačně označit za konzervativního. Ve stylizované literární zkratce nám vlastně říká: Doba se mění a řadu věcí ve společnosti dnes bez problémů akceptují, dokonce mi ani nepřipadá divné, že takové jsou, a třeba bych nad tím ani nepřemýšlel, ale někdo mě pořád nutí, abych šel ještě dál, abych znovu a znovu přijímal (levicovou) ideologii, se kterou nesouhlasím. Moje přirozená tolerance nestačí, vyžaduje se po mně aktivní přitakávání podivné ideologii, která své požadavky neustále stupňuje. Zatímco před několika lety mohl ještě stačit jakýsi povinný morální neutralismus (hlášený postmodernou), v poslední době je po nás nátlakově vyžadováno stále aktivnější přitakávání věcem, jež ještě před pár desetiletími nebyly vůbec představitelné. Řečeno jinak: bezprecedentní tolerance, jež se přirozeně a kontinuálně rozvíjí v rámci západních demokracií, levicovým pokrokářům už nestačí. Snaží se ji dovádět ad absurdum nátlakovými prostředky, umělou změnou jazyka počínaje a faktickou diskriminací jedinců zastávajících jiné názory konče.

Britský novinář Anthony Browne v polemické a často citované knize *Úprk rozumu* definoval politickou korektnost jako „systém přesvědčení a myšlenkových šablon, který pronikl do mnoha aspektů moderního života, drží veřejnou diskusi v kleštích a rozhoduje, o čem a za jakých podmínek lze vůbec mluvit, jaká politika vlády je přijatelná a jaká ne“. Politická korektnost je tedy více než pouhé uhlažené zacházení s jazykem – je nebezpečnou ideologií ohrožující samu podstatu společnosti.³⁵ Akademičtější definici nabídl český politolog a právník Vojtěch Belling, *podle nějž je politická korektnost založena na přesvědčení,*

“ že ideje určitého konkrétního politicko-hodnotového proudu, v podstatě výlučně levicově-liberálního, mají nárok na univerzální platnost. Představitelé těchto idejí obratným manipulačním uměním s maximálním využitím

34 Švanda, Pavel (2014): *Kulturní i nekulturní. Záznamy – střeptiny – pomluvy*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, s. 58.

35 Browne, Anthony (2009): *Úprk rozumu. Politická korektnost a smrt veřejné rozpravy v Británii*. Praha: Dokořán.

možností státu a jeho nástrojů v kulturní sféře (veřejnoprávní média) dosahují podřízení norem lidského jazyka, lidského chování, politického konání a nakonec i lidského myšlení těmto idejím. Ideové celky, které politická korektnost tímto způsobem univerzalizuje, se nejčastěji týkají problematiky národnostních, etnických, sexuálních či náboženských menšin, problematiky rovnosti žen a mužů. Politická korektnost je totiž současně účinnou zbraní, která pomáhá z různých důvodů (někdy kupodivu i oprávněných) znevýhodněným menšinám dosáhnout snadno svých cílů. Konečným cílem a všudypřítomným prvkem politické korektnosti je ovšem eliminace kulturní či civilizační identity, která má dosud vůdčí roli v určité oblasti. Vzhledem k tomu, že politická korektnost je specificky západním fenoménem, představuje dosažení jejího cíle souběžnou likvidaci západní identity.³⁶

Znásilnění jazyka a myšlení ztělesňují ve 20. století především nacionálně socialistická a komunistická ideologie, představující jejich socialistickým východiskem „jednovaječná dvojčata“ moderních dějin. Tyto antihumanistické ideologie, v podstatě politická náboženství, ničily myšlenkové tradice minulosti „ohýbáním“ a deformací jazyka, který se stal v jejich rukou hrubým nástrojem. Zvláště to, jak důsledně a účelově svým ideologickým cílům přizpůsobovali jazyk komunisté, mají ti starší z nás ještě v živé paměti.

Mnozí z nás si po roce 1989 mysleli, že začíná nová postideologická éra, kdy se definitivně prosadí liberální řád, svoboda projevu a racionální nezatížená diskuse nejen o věcech veřejných. Bylo to naivní, neboť boj o nezávislost myšlení – jak se lze poučit z historie – nelze nikdy zcela vyhrát, je třeba o ni znovu a znovu usilovat. Dnes jsou stará známá nebezpečí nahrazována novými, sice jemnějšími a uhlazenějšími, ale o to záluďnějšími, a navíc rozšířenými po celém západním a Západem ovlivněném světě. Politická korektnost podobně jako stará totalitní mentalita poskytuje množství předem hotových, pohodlných názorů, o nichž se nepřipouští diskuse, a účinně popletla hlavu nejen levicovým intelektuálům a politikům, ale

i mnoha běžným občanům. Stěží by se daly vyčíslit ohromující finanční prostředky, které byly prostřednictvím programů, grantů, projektů a školení v posledních desetiletích vynaloženy na stvoření nového, politicky korektního člověka. Nositelé politické korektnosti vytvářejí sítě, které se týkají prakticky všeho a všech (ať už jde o politiky, vědce, učitele či novináře), a jako u každé ideologie nabízejí odměnu těm, kdo jí neodporují a přistoupí na její pravidla. A naopak stále častěji a tvrději postihují ty, kdo se jí odmítají podřídit. Dříve se zdálo, že fenomén disidentství bude mít v naší části světa místo pouze v muzeích komunistické éry. Nyní to však vypadá, že jeho odkaz může být znovu aktuální.

* * *

Demokratický a liberální Západ sice vyhrál nad východním komunismem studenou válku, ale bylo by naivní se domnívat, že to bylo vítězství konečné. Boj s marxistickou ideologií pokračuje (jak se pěkně říká) jinými prostředky. Ideologie politické korektnosti, jakkoli se tváří moderně a humánně, je pouze sofistikovanější formou marxistického učení převedeného z oblasti ekonomické do oblasti kulturní. A je i podobně dogmaticky redukcionistická; tak jako ekonomický marxismus zjednodušoval celý historický vývoj na jedno hledisko (veškeré dějiny určuje vlastnictví výrobních prostředků), kulturní marxismus tvrdí, že veškeré dějiny určuje moc, prostřednictvím které určité skupiny (definované podle rasy nebo pohlaví) ovládají skupiny jiné. Vše ostatní je nepodstatné, respektive podřízené této ústřední premise.

Kořeny politické korektnosti je proto třeba hledat hlouběji v historii než v radikalismu šedesátých let a v tvrzení, že západním společnostem po staletí dominovala „bělošská mužská (heterosexuální) mocenská struktura“. Abychom jí dobře porozuměli, je třeba jít zpět až do období těsně po skončení první světové války, na počátek dvacátých let, kdy se ukázaly jako liché marxistické naděje o revoluční síle proletariátu, který svrhne a zničí starý a nenáviděný společenský řád. Nová strategie (a naděje) proto spočívala v aktivizaci vzdělanců a intelektuálů, v tzv. kulturní subverzi proti západním kulturním a civilizačním hodnotám, v jejich cíleném rozkládání. Jak to nevybíravě formuloval tehdejší nejvlivnější „vyslanec“ Kominterny na Západě Willi Münzenberg: „Musíme zorganizovat intelektuály a s jejich pomocí

36 Belling, Vojtěch (2005): Ideologie politické korektnosti a západní civilizace, in Distance 3/2005. <http://www.distance.cz/rocnik-2005/3-cislo/ideologie-politicke-korektnosti-a-zapadni-civilizace>.

zhnusit západní civilizaci. Jedině tehdy, až zničí všechny její hodnoty a učiní život nesnesitelným, můžeme zavést diktaturu proletariátu.“³⁷

Ideologie politické korektnosti do značné míry vychází z učení tzv. frankfurtské školy, marxistického Institutu pro sociální výzkum založeného roku 1923 v Německu skupinou levicových filosofů a sociologů vycházejících především z díla Karla Marxe a Sigmunda Freuda. Škola získala zvláště významné renomé na počátku třicátých let a je spojena se jmény jako Max Horkheimer, Theodor W. Adorno, Erich Fromm či Herbert Marcuse a s jejich konceptem kritické teorie. Po nástupu nacionálního socialismu v Německu emigrovala většina hlavních představitelů frankfurtské školy do Spojených států, kde získali velký vliv na amerických univerzitách, až se jejich učení stalo roznětkou radikální vzpoury šedesátých let. Od konce druhé světové války byly myšlenky frankfurtské školy (ve své zmutované americké podobě) importovány zpět do Evropy, kde padly na úrodnou akademickou, ale i politickou půdu a přežívají zde zejména ve formě povinného kulturního relativismu a kritického ostří vůči tradičním hodnotám a institucím, křesťanství a vlastně celé západní civilizaci. Vše zůstalo při starém, změnila se pouze terminologie. Třídou zastoupila rasa nebo pohlaví. Dělníky a rolníky nahradily ženy, černoši nebo homosexuálové, kulaky a buržoazii pak bílí mužští utlačovatelé.

„Politická korektnost nás na jedné straně vybízí, ať ‚přijmeme‘ vše, co jen lze, a ať myšlením, slovy ani skutky nediskriminujeme menšiny různého etnického původu, sexuální orientace a způsobu chování, a na druhé straně nás nabádá k zavržení toho, co je nám nejméně vlastní,“ píše Roger Scruton. V jeho pojetí je politická korektnost součástí širšího proudu tzv. kultury odmítání, radikálního ideologického přesunu v západním myšlení od potvrzování evropských hodnot k jejich systematickému popírání a odmítání. Velká část západní intelektuální „elity“, tradičně levicově orientované, prošla v posledních desetiletích jakousi „morální inverzí“ (termín Michaela Polanyiho), kdy se z počáteční *obhajoby* alternativ postupně stala *totální válka* proti nám samotným, proti naší západní tradici, hodnotám a celé civilizaci. Toto zvláštní nastavení levicové mysli, které se od druhé světové války šíří po celém západním světě, navrhuje Scruton nazvat *oikofobie* (opak xenofobie), tedy

zavrhování zděděných tradic a domova a sklon stranit v jakémkoli konfliktu „jim“ proti „nám“. „Oikofobie lze chápat jako období, kterým běžně procházejí názory všech dospívajících. Zároveň se však jedná o období, ve kterém někteří lidé – zejména levicoví intelektuálové – ustrnou na celý život.“³⁸

Protizápadně vyhraněná ideologie politické korektnosti bude proto vždy důsledně stranit menšinám, bez ohledu na to, zda si to zaslouží. Vždy bude nekriticky protežovat a obhajovat příslušníky jiných kultur a upozadovat kulturu vlastní, a to bez ohledu na chování „těch druhých“. Jejím cílem je převést moc z „mocných“ na „bezmocné“, v nichž vidí vždy oběti i naději, a bude vždy odmítat rozlišování mezi legitimní a užitečnou mocí a mocí škodlivou. Nechce a neumí přemýšlet o tom, zda v některých případech nejsou síla a donucování nutnými prostředky, zda jsou či nejsou používány racionálně a ospravedlnitelným způsobem. Jednoduše identifikuje „oběti“, které jsou dále podporovány bez ohledu na jakékoli další faktory. Výsledkem je, že „oběti“ se mohou chovat jakkoli a říkat a žádat cokoli. Ne proto, že jsou v právu nebo že si to zaslouží, ale proto, že se nemusejí bát veřejné diskuse a námitek, jež jsou dopředu vyloučeny.

Názorně je tato politika viditelná nejen na aktuální migrační krizi, ale také například ve vnímání židů a muslimů, kde došlo k výraznému posunu akcentů. Po tragických zkušenostech s holocaustem byli židé považováni za nejohroženější oběti a antisemitismus za nejhorší zlo v dějinách. V posledních dekádách však pozorujeme zajímavý obrat – ideologové politické korektnosti často vykreslují židy (zejména v souvislosti s izraelskou politikou) jako utlačovatele a za aktuálnější zlo než antisemitismus považují islamofobii. Nedbají přitom na jednoznačná fakta, například na likvidaci a nucené přesídlení statisíců židovských obyvatel žijících po staletí v muslimských zemích na Blízkém a Středním východě.

Politická korektnost vytváří těžce uchopitelnou ideologickou směs, kde se jednotlivé prvky kloubí dohromady, ale často si i protiřečí a odporují. Realita života je totiž vždy složitější než jakákoli ideologie. Dobrým příkladem neřešitelného rozporu, v němž se nacházejí ideologické konstrukce politické korektnosti, je současná migrační krize, na kterou evropská politika

37 Cit. dle O komunismu. Rozhovor s Thomasem Flemingem, Adamem Wielomskim a Anthonyem Fraserem, http://www.tedeum.cz/1_2012/komunismus_rozhovor_0112.htm.

38 Scruton, Roger (2016): O potřebnosti národů, kapitola Oikofobie, s. 55–61.

reaguje nekonzistentně. Zastánci multikulturalismu a přijímání migrantů z islámských zemí těžko mohou své aktivity uvést do souladu s účinnou ochranou „znevýhodněné“ skupiny žen, jejichž práva mají od počátku vepsána ve své agendě. Muži islámské menšiny, jedna skupina „slabých a potřebných“, se často chovají násilně vůči ženám, tedy jiné skupině „slabých a potřebných“, a neuznávají jejich právo na rovné a důstojné postavení. Není proto divu, že v takových rozporuplných případech vyznavači politické korektnosti raději mlčí a nezbyvá jim nic jiného než hromadící se problémy zametat pod koberec.

Aktuálně největší nebezpečí plynoucí z ideologie politické korektnosti tkví v tom, že vytváří jakýsi „ochranný prstenec“ kolem islámu, činí jej prakticky nekritizovatelným a znemožňuje nám účinně mu čelit. Můžeme samozřejmě kritizovat teroristické skupiny, sebevražedné bombové atentátníky a džihádisty, ovšem za předpokladu, že nebudeme pátrat po tom, do jaké míry jejich činy souvisejí s islámem jako náboženstvím. A nelze ani svobodně a kriticky poukazovat na obrovské problémy, které se v souvislosti se soužitím s islámskými přistěhovalci objevují v rovině kulturní, civilizační a hodnotové.

* * *

Kdo dnes agendu a ideologii politické korektnosti šíří a jak? Na rozdíl od velkých ideologií 20. století to jsou často méně kompaktní skupiny, které nevytvářejí jasně vymezené politické strany. Jejich působení je roztržštěné a probíhá na různých úrovních: ve středových a levicových politických stranách a hnutích, v občanských sdruženích a spolicích, v intelektuálních a kavárenských kruzích a podobně. Příznačné je, že protizápadní „étos“ politické korektnosti postupně infikoval a zcela proměnil některé organizace věnující se lidskoprávní nebo ekologické problematice. Viditelným a všeobecně známým příkladem může být mezinárodní organizace Amnesty International, jež v posledních desetiletích prodělala pozvolný ideový úpadek od zasloužilého bojovníka za lidská práva v totalitních a autoritářských režimech k instituci s vysloveně protizápadně orientovanou levicovou agendou provázenou silnými politickokorektními akcenty. Politická korektnost ovšem už proniká i do některých skupin pravice, která vůči ní byla dlouho imunní.

V Evropě je šíření politické korektnosti spojeno především s projektem evropské integrace, jenž se vymknul racionální kontrole. Evropská unie ji šíří jednak v rámci své rozbujevné vnitřní agendy, jednak prostřednictvím programů a grantů pro nejrůznější neziskové organizace. Náš spolupracovník Hynek Fajmon během svého působení v Evropském parlamentu unijní newspeak důkladně analyzoval. V úvodu publikace *Slovníček evropských levicových pojmů* píše, že při funkci koordinátora hlasování nemohl nezaznamenat, „že hlavní termíny se v klíčových legislativních předlohách stále opakují a tvoří jakýsi ideový základ EU“. Ten označuje za jednoznačně levicový, zaměřený proti základům západní civilizace, podvrtný, překotný a ve svém důsledku nesrozumitelný. Tvorba nových principů a jejich prosazování v akademických kruzích, ve sdělovacích prostředcích a nakonec i v politickém a legislativním procesu probíhá bez hlubší reflexe. A politika a legislativa se během krátké doby velmi výrazně proměňují. Výsledkem je nesmírně překotný společenský vývoj, kterému lidé přestávají rozumět.³⁹

Jak se politické korektnosti bránit? Starší z nás si vzpomenou na období, kdy jsme byli sužováni komunismem. I za éry reálného socialismu bylo důležité, abychom se spoléhali na zdravý rozum a poctivou práci s fakty. Dnes je tomu podobně. Ideologická teorie politické korektnosti je sofistikovaná pouze zdánlivě, i když svou intelektuální nedostatečnost někdy maskuje pseudovědeckou argumentací. Navíc se stále více dostává do rozporu s realitou, která rozhodně korektní není a ani být nemůže. Již zmíněný Anthony Browne správně tvrdí, že politická korektnost je přepychem, který si může dovolit jen silná, bohatá, bezpečná a dominantní společnost. A takovou Evropa přestává být. Největším nepřítelem politické korektnosti proto bude současný pocit ohrožení a úpadku. Když mají lidé obavy, brání se politicky korektní indoktrinaci silněji, protože cítí, že v sázce je příliš mnoho.

39 Fajmon, Hynek (2008): *Slovníček evropských levicových pojmů*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 7–9.

4

UNIE ČTYŘ KRIZÍ A NUTNOST KONZERVATIVNÍ REFORMY

Bez slova krize se dnes neobejde snad žádná výpověď vztahující se k blízké budoucnosti. Finanční, hospodářská nebo energetická krize jsou jevy, jež si nejdříve uvědomujeme spíše v jejich mediální reflexi, ale mohou významně ovlivnit naše jednání v příštích letech. Pocit krize, vědomí něčeho nejistého, nepříjemného či negativního podmiňuje naše „plánování“ budoucnosti, je spoluurčující pro naše očekávání, a proto má na naše ekonomické, ale i sociální a politické chování vliv. Ne každý kritický vývoj jsme ovšem schopni dobře reflektovat: některé kritické jevy jsme díky mediální interpretaci schopni prožívat, aniž by se nás přímo dotkly, někdy je dokonce silně zveličujeme, zatímco jiné jsou již součástí našeho života, zneklidňují nás, vyvolávají napětí, ale přitom nejsme schopni si je pojmenovat. Především proto, že si z politických důvodů odmítáme veřejně přiznat, že o krizi jde. A tak zatímco kupříkladu finanční krizi pocítujeme ještě dříve, než nás osobně postihne, jiná krize je s námi již delší dobu, máme před sebou její symptomy, ale ideologické brýle a politická korektnost nám neumožňují připustit si její rozsah. Jde o celkovou

krizi Evropské unie a integračního procesu jako takového.

Zastánci unifikované Evropy mohou namítnout, že dějiny evropské integrace jsou svým způsobem i dějinami krizí, které integrační proces od počátku provázejí, a přesto vytrvale pokračuje kupředu. Vzpomeňme například de Gaullova „politiku prázdných křesel“, na tzv. eurosklerózu 70. let nebo na odmítnutí evropské ústavy v referendech v polovině minulého desetiletí, které zpochybnilo princip stále těsnější Unie.⁴⁰ Současná krize je však mnohem závažnější a hlubší než ty předešlé, protože se dotýká samotné podstaty Evropské unie: vnitřního trhu a volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu, tedy tzv. čtyř svobod. Navíc se nejedná o jednu krizi, ale o kumulující se soubor krizových jevů, které zasahují do bezpečnosti i svobody evropských států. Namísto Unie čtyř svobod tu dnes máme Unii čtyř navzájem se prostupujících krizí:

⁴⁰ Viz např. Fiala, Petr – Krutílek, Ondřej – Pitrová, Markéta (2018): Evropská unie, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

1. krize eurozóny;
2. migrační krize;
3. bezpečnostní krize a
4. integrační krize, jež vyústila do bezprecedentního odchodu Spojeného království z Evropské unie.

Evropská unie, chycená do pasti vlastních předsudků a ideologií, není schopna tyto krize účinně a včas řešit. Tato očividná neschopnost svědčí o tom, že současný stav a způsob integrace je neudržitelný. Její současná „ Bruselská“ podoba neodpovídá zájmům členských států tváří v tvář realitě 21. století. Evropská unie potřebuje hlubokou reformu, a to reformu *konzervativní*. Především je třeba zásadně zpochybnit výchozí premisu, že Evropa se v globálním měřítku stane úspěšnější a konkurenceschopnější, pokud bude stále větší a jednotnější – už proto, že je pestrá a v řadě aspektů přirozeně heterogenní. Jednoduše řečeno: EU není a nemůže být USA. Naopak je třeba si položit si otázku, zda neztrácí svou politickou a ekonomickou váhu právě proto, že se integrace sama o sobě stala cílem, a nikoli prostředkem, jak společně uskutečňovat zájmy evropských států. Je třeba přehodnotit právní a politickou podobu evropského integračního procesu, což v některých oblastech povede k rozvolnění integrace a rozšíří to možnosti volby pro národní státy. Evropská unie není schopna vytvořit společnou evropskou identitu, tzv. evropský lid, postrádá společnou kulturu a veřejný prostor a chybí jí jeden ze základních předpokladů politického národa: pocit sounáležitosti k určitému společenství. Právě ignorování tohoto faktu je bohužel významným zdrojem špatných řešení, která EU a její byrokratická elita opakovaně navrhuje. Evropská unie musí opustit princip „čím těsnější, tím lepší“, stejně jako představu, že jeden model musí vyhovovat všem.

ŘECKO, KRIZE EUROZÓNY A VÝZNAM KULTURY

Snaha udržet krachující Řecko za každou cenu v eurozóně je přímo učebnicovým příkladem dogmatu stále těsnější Evropské unie. Nebyla a není vedena racionální ekonomickou rozvahou, nýbrž politickou snahou o zachování ideologie stále hlubší integrace, v níž má mít centrální úlohu měnová unie. Neudržitelné strukturální rozdíly – ekonomické i sociální – jsou navzdory varováním ekonomů „překonávány“ masivními transfery peněz.

Odůvodňuje se to tzv. evropskou solidaritou, jež ovšem bez evropského politického národa nemůže fungovat. Zcela přehlíženy od počátku byly a dodnes zůstávají fundamentální kulturní rozdíly, zejména odlišnosti v severních a jižních mentalitách, jež mají na způsob „pobývání“ a fungování Řecka v eurozóně rozhodující vliv. Málokdo formuloval fatální chybu v základech myšlení evropských federalistů tak přesně, otevřeně (a nejspíš i tvrdě) jako Roger Scruton, když se zamýšlel nad významem kultury v utváření ekonomické, politické a společenské organizace.⁴¹

Scruton vzpomíná, že když před padesáti lety jako po kultuře dychtivý mladík poprvé navštívil Řecko, namísto slavného světa Homéra, Platóna a Thúkydida našel cosi úplně jiného, ale téměř stejně pozoruhodného: archaický svět, kde venkovskému životu vládou církev a kněží, kde jsou vesnice soběstačnými společenstvími, kde se místní svatí stále těší úctě, slaví se jejich svátky a v ulicích tančí staré tance lidé v krojích. Zkrátka zemi, která teprve měla vstoupit do moderního světa. Rytmus života byl rytmem vesnice, kde se běh dne řídil sluncem, spánkem a siestou. A dluhy a závazky byly vždy místní záležitostí. Byla to země natolik odlišná od jeho rodné Anglie, od Francie či Německa, že ho tehdy ani ve snu nenapadlo, že by někdy mohla být posuzována podle stejných kritérií či že by s nimi měla rovnocenně spolupracovat v nějaké společné ekonomice.

„Řekové táboří na troskách vlastní kultury, na niž již dávno zapoměli,“ píše Scruton. Skvěle to vystihuje obraz místního krajináře z devatenáctého století, který spatřil v řecké galerii: znázorňuje osamělého pasáčka ovcí, obhlížejícího z kopce zarostlé ruiny starověkého amfiteátru, o němž nemohl mít ani potuchy, k čemu kdysi sloužil, kdy a kým byl postaven a kam zmizeli lidé, kteří jej užívali. Dnešní Řecko má s antickým Řeckem společného sotva víc než území a oblíbené památky. V novodobé historii se Řecko v mnoha ohledech podobá více Bulharsku, Turecku anebo třeba Tunisku než zemím střední a západní Evropy.

Časy se však rychle mění. Jako skeptický konzervavec nemá Scruton iluze o tom, co z malebného Řecka udělal turistický ruch a realitní

⁴¹ Scruton, Roger: The Importance of Culture, https://spectator.org/36917_out-sorts/

spekulanti. Země byla nepochybně modernizována, postavily se nové silnice a města se rozrostla. Turistický průmysl převálcoval staré zvyky vesničanů, mnohé staré písně či tance byly nejspíš zapomenuty, ulice a města zaplavila loga mezinárodních firem. Kultura a místní mentalita však přetrvaly. Lidé stále považují odpočinek za důležitější než práci a dluhy za méně důležité úměrně tomu, čím je věřitel v rámci sítě známostí vzdálenější. Každý návštěvník Řecka, jenž má oči otevřené, si okamžitě uvědomí, že tato malebná země je plodem specifické kultury, která se vyvíjí svým vlastním tempem a směrem.

Otázkou je, proč tato zřejmá fakta neviděli architekti společné evropské měny. Buď je při svém omezeném technokratickém rozhledu nedokázali vůbec pochopit, nebo je v konstruktivistické pýše jednoduše ignorovali. Pravděpodobná je kombinace obojího. Pokud by totiž kulturu skutečně trochu vnímali a brali vážně, pak by si nejspíš uvědomili, že jejich projekt je předem ztracený. Došlo by jim, že zavedení jednotné měny pro Řecko a Německo povede pouze k jedinému: aby Řekové přenášeli své dluhy na Němce s vědomím, že čím je věřitel dál, tím je povinnost vyrovnávat závazky menší. Věděli by, že pokud řeckým politikům umožní použít státní dluh k tomu, aby pomohli rodinám, přátelům a lidem na ně odkázaným, tak to také bez váhání udělají. Že zákony a závazky zde nemají stejný význam jako o něco dál na severu. Proto se řecká krize stala největší finanční sanací v ekonomických dějinách, navíc sanací zcela nezvládnutou.

Fundamentální problém projektu evropské integrace spočívá v tom, jak ve zkratce vystihl Roger Scruton, že u jeho kolébky stál radikální Karel Marx, nikoli rozvážný Max Weber. Evropští politikové od počátku předstírali, že neexistují rozdíly například mezi protestantským severem a ortodoxním jihem, mezi římským a osmanským právním dědictvím, mezi zeměmi, kde zákon platí bezezbytku, a zeměmi, kde je naopak pouhou poslední instancí v systému úplatků. Zastírali, že se v některých zemích liší nejen doba a tempo práce, rovnováha mezi prací a odpočinkem, ale dokonce i samotné chápání času, vnímání jeho hodnoty. Jelikož to všechno jsou kulturní fenomény, nebrali je evropští federalisté vůbec v potaz, přestože se z nich Max Weber pokusil udělat ústřední bod hospodářských dějin. Namísto toho vycházeli z plytké Marxovy teze, že základy společenského řádu a motor společenských změn spočívají v ekonomickém uspořádání a že kultura je pouhou nadstavbou, která se tvárně přizpůsobí. Ve skutečnosti

to, co vytváří úspěšnou ekonomiku, je právě kultura. Proto nemůže společná měna fungovat a jakkoli masivní záchranné balíčky jí nepomohou.

MIGRAČNÍ KRIZE A BEZRADNÍ BRUSELŠTÍ KVÓTAŘI

Zatímco řecká krize ohrožuje „jen“ prosperitu zemí eurozóny, neřešená migrační krize může ohrozit dosavadní výsledky integrace a v mnohém i samu evropskou civilizaci. Největší migrační vlna od druhé světové války zastihla Evropu neschopnou jakékoli strategické reakce a zcela nezpůsobitou ochránit bezpečnost a zájmy svých občanů. Brusel nebezpečí migrace hluboce podcenil, ačkoli varovné signály se objevovaly už delší dobu. Zřetelný nárůst počtu migrantů, kteří přicházeli do Itálie a Řecka, byl patrný už v letech 2012–2013 a předzvěst současné krize jsme mohli zaznamenat již v letech 2006 a 2007, kdy Španělsko řešilo uprchlickou krizi na Kanárských ostrovech.

Jistě, imigranti přicházejí do Evropy po desetiletí, řada z nich obohatila západní demokracie, ať už jako elity nebo jako pracovní síly v profesích, které ve státech blahobytu už nikdo nechce dělat. V posledních letech však roste počet těch, kteří se neintegrují. Využívají sociální stát, ale nerozumí společnosti, která je přijala, často se jí odcizují i ve druhé a třetí generaci. A navíc: evropské státy už přestávají zvládat i mírnější vlny imigrace, natož aby mohly pojmout tu nedávnou, nebývale masivní. Dopad této vlny je navíc asymetrický, takže rozpočty, sociální systémy a veřejné zdravotnictví jednotlivých členských států EU zatěžuje nestejně. K trvalému severo-jížnímu problému Evropské unie se následkem toho přidává problém západo-východní. Tzv. staré členské státy usilují o to, aby ty nové rovnoměrně sdílely břemeno jejich nesprávné migrační a integrační politiky – vyhrožují dokonce revizí pravidel, jimiž se řídí tzv. strukturální fondy, aby některé „nepřizpůsobivé“ státy mohly být odstaveny od peněz.

Nic neukazuje na bezradnost Evropské unie, na její ztrátu soudnosti a schopnosti čelit problémům lépe než navrhované kvóty na rozdělování uprchlíků. Migrační tlak se neřeší politicky, ale byrokratickým přidělováním lidí do zemí, kam oni sami nechtějí a které na jejich pobyt nejsou připraveny. Migrační kvóty přitom nespady z nebe a ani se nezrodily jen ze zoufalé snahy nějak si poradit s masovou vlnou utečenců. Kvóty jsou starým socialistickým receptem

na všechny problémy, a tento návod na to, jak řídit společnost a ekonomiku, se v Evropské unii i jejích jednotlivých zemích ujal ve velkém. Máme kvóty na potraviny a nejrůznější zemědělské produkty, na průmyslovou výrobu, na zaměstnávání postižených spoluobčanů, leckde je kvóta pro tu či onu menšinu. A pak samozřejmě vlna genderových kvót, která určuje podíl žen v politice, ve vedení státních firem, dokonce i v soukromém sektoru. Příkladem „neodvratnosti“ kvót je sousední Německo, kde dnešní kancléřka Merkelová zprvu kvóty pro ženy odmítala s tím, že odporují jejímu „pojetí svobodného lidského jednání“, ale byla to právě její vláda, která je nakonec přijala.

Kvóty jsou produktem jednoho a téhož myšlenkového schématu: stát je ten, kdo určuje, reguluje, řídí a vychovává. Společnost a svobodní jedinci si sami neporadí, trh nerozhodne, schopnosti, motivace ani vůle nestačí. Vše je třeba byrokraticky naplánovat, nařídit a zkontrolovat – a pozemský ráj je na světě. A když to „překvapivě“ nefunguje, tak jen proto, že vše je stále ještě málo centralizováno, řízeno a kontrolováno, že máme málo kvót. Kdo by se divil, že v této atmosféře socialistické „kvótaře“ napříč politickým spektrem napadne, že podle kvót rozdělí i imigranty? To, že sami utečenci před kvótami utíkají, je jen zdánlivým paradoxem bruselské politiky. Sekundární migraci v rámci otevřeného schengenského prostoru ještě v Bruselu zabránit neumějí. Nejde však jen o to, že kvóty v praxi nefungují. Posílat lidi do zemí, kde vůbec nechtějí žít a které je taky vlastně nechtějí, může jen ten, pro něž se stará dobrá Evropa proměnila v absurdní svět Kafkových románů, kde ani oběti ani byrokrati už nevědí proč, ale jsou neustále semílání soukolím pravidel, jejichž smysl (se) nikdy plně neodhalí. Možná proto, že žádný není.

Snadné řešení migrační krize samozřejmě neexistuje, nicméně opatření, která je nutno udělat, jsou nasnadě a byla už mnohokrát popsána. Je třeba především tvrdě zasahovat proti obchodníkům s lidským neštěstím, důsledně potírat organizovaný zločin, pašeráctví a obchod s lidmi, sbírat informace o pašeráckých sítích, sledovat a blokovat nelegální převody peněz, bedlivě střežit vnější hranice Unie, hlídkovat v mezinárodních vodách, a především nekompromisně trestat každého, kdo je do pašeráctví, byť jen okrajově, zapleten. Je třeba zásadně posílit informační kampaň. Migrační krize je do jisté míry i informačním problémem. Pašeráci přes webové

portály a sociální sítě pořádají náboje pro nelegální cestu do Evropy. EU proto nesmí zůstat stranou. Musí vysvětlovat podmínky získání azylu, zákonné povinnosti žadatele, postihy v případě jejich nedodržení, bezpečnostní rizika na cestě do Evropy a možné alternativy. Souběžně je třeba radikálně omezit sociální výhody a zvýšit tlak na integraci *příchozích*. Jednou z příčin atraktivity evropských zemí pro migranty je rozvinutý sociální systém a výhody, které jim poskytuje. Na rozdíl od minulosti zde mohou téměř bez povinností těžit z velkorysé podpory, která je jen minimálně vázána na vlastní snahu a výkon ve prospěch společnosti. Nezřídka je pro ně možné dosáhnout příjemného ekonomicko-sociálního zabezpečení, a to i tehdy, pokud se příchozí rozhodne bojovat proti hostitelské zemi, jejím pravidlům a kultuře. Je třeba snížit atraktivitu imigrace, protože stále platí, že největší skupiny migrujících tvoří ti, kteří sem přicházejí z ekonomických důvodů. V neposlední řadě musíme posílit pomoc v konfliktních regionech. Zkonkretizovat plány na vybudování azylových táborů na severu Afriky a na Blízkém východě, které by tvořily jakousi bezpečnou nárazníkovou zónu. V zájmu evropské bezpečnosti bude nutné zvažovat i vojenskou přítomnost v nestabilních oblastech. Přímo tam je třeba vytvořit prostory bezpečí, zdravotní péče a snesitelných životních podmínek.

Řešení migrace bude nepochybně nákladné, politicky složité a ponese v sobě i určitá bezpečnostní rizika. Horší je však nedělat nic nebo se alibisticky schovávat za jednoduchá „řešení“ typu kvót. Je potřeba aktivně jednat. A nebude-li možné chránit vnější hranici schengenského prostoru, musíme začít chránit své vlastní území.

BEZPEČNOSTNÍ KRIZE A NUTNOST ROZLIŠOVAT

Bezpečnostní krize je úzce propojena s tou migrační a také s nepřilíh úspěšnou dlouhodobou integrací muslimských komunit v evropských zemích. Jejím nejviditelnějším projevem je narůstající islámský terorismus, ale není to zdaleka problém jediný. Radikální islamismus se stal ideologickou zbraní k dobytí Západu. Jeho bojovníci už neútočí jen v Sýrii či Iráku, ale přímo v ulicích evropských měst, často to jsou dokonce občané evropských zemí. Na východě probíhá ukrajinská krize, jejímž přímým aktérem je Rusko. Ve světě vyrostly nové velmoci, např. Čína, které vyčkávají. Pro Evropu to nejsou dobré zprávy. Klidný může zůstat jen ten, kdo nezná

dějiny a nerozumí mezinárodní politice. Odpovědět si musíme i na obecnější otázky, například jak se v důsledku moderních technologií proměňují bezpečnostní hrozby.

Současný terorismus představuje tzv. asymetrickou a hybridní hrozbu. Malý počet teroristů může pomocí moderních technologií způsobit obrovské ztráty na lidských životech a závažné materiální škody. Mohou to být vyškolení osamělí jedinci, připravení zneužít otevřenosti naší společnosti a bez váhání použít cokoli, co Západ fakticky nebo symbolicky zasáhne. Terorismus existoval vždy, nyní se však jeho nebezpečnost stupňuje. V roce 2002 zemřelo při teroristických útocích ve světě 725 lidí, v roce 2010 to bylo už 13 126 lidí a v roce 2014 měl terorismus neuvěřitelných 32 727 obětí. Teroristé využívají moderní technologie, mají výcvik, ideologické a materiální zázemí, některé státy je skrytě podporují. Terorismus má pochopitelně řadu podob a zdrojů (včetně evropských), nicméně jeho masové rozšíření v posledních letech souvisí s radikálním islámem. Na západní civilizaci (a nejen na ni) útočí v nebyvalé míře právě jeho stoupenci. Mezi islámem a terorismem jistě nelze dělat rovnítko, ale souvisejí spolu. Nikoli snad islám jako celek, ale některé jeho tradice a výklady poskytují teroristům více než dostatečné nábožensko-ideologické zázemí. Islám je náboženství (i když v mnohém problematické), radikální islamismus je ideologie. Rozlišovat musíme, úplně oddělovat nesmíme. Souvislost je podobná jako například mezi levicovým terorismem a radikálními interpretacemi socialismu.

Terorismus rovněž souvisí s migrací, o tom není pochyb. Teroristé mají zázemí v uprchlických komunitách v západní Evropě, jejich stoupenci jsou synové a vnuci bývalých uprchlíků, řada strůjců teroristických útoků žila po léta mezi námi v Evropě. Je třeba si otevřeně přiznat, že ideologie multikulturalismu selhala a integrace se nezdařila. V řadě evropských zemí dnes máme ghetta a uzavřené muslimské komunity, které nerespektují naše hodnoty a chtějí naši civilizaci zničit. Teroristé se také často rekrutují z frustrovaných lidí v uprchlických táborech. A samozřejmě platí, že s nekontrolovanou obří migrační vlnou se sem teroristé mohou dostat snadněji. To nejhorší, co bychom v této situaci mohli udělat, je při zajišťování bezpečnosti v Evropě uplatňovat přehnanou politickou korektnost. Bezpečnost je vždy v jistém protikladu ke svobodě. Nesmíme z bezpečnostních

důvodů omezovat všechny občany, účinnější je omezovat především rizikové skupiny. Může to být vůči někomu dočasně nespravedlivé, i proto je potřeba situaci neustále korigovat demokratickými institucemi. Jiná cesta k bezpečnosti bohužel není.

Svět kolem nás se mění. Světový řád už neurčují západní demokracie v čele s USA. Nové a staronové velmoci získaly ekonomickou, vojenskou, náboženskou moc nebo ideologickou sílu. Mají svoje zájmy a chtějí je prosazovat. Nedaleko na Ukrajině se rozhořel konflikt, který pro nás představuje bezpečnostní riziko. Rusko porušilo mezinárodní řád, když anektovalo Krym. Nedodrželo dohody, které uzavřelo, protože nerespektuje celistvost Ukrajiny. S Putinovým režimem se mu vrací sebevědomí. Obnovuje svoje tradiční imperiální ambice i rétoriku studené války a zkouší, kam až se dá zajít, co všechno Západ unese. Snaží se obnovit sféry svého zájmu, které po prohře ve studené válce a po pádu Sovětského svazu dočasně vyklidilo. Problém je v tom, že sféra ruských zájmů historicky sahá až k nám.

V Rusku nikdy nebyla demokracie a bylo by naivní ji tam očekávat či požadovat. Rusko je velká země s obdivuhodnou kulturou, ale také nevyzpytatelný a nebezpečný aktér. Můžeme jej mít rádi pouze v jeho hranicích. Rusko nezaručuje naši svobodu a prosperitu, naopak pro nás vždy bylo hrozbou. Přesto se k putinovskému Rusku stále častěji upínají zraky některých frustrovaných intelektuálů, včetně těch pravicových. Vyděšení nezadržitelnou vlnou levicové ideologie a politické korektnosti, jež rozežírají Západ zevnitř, v něm vidí záchranu, spojence a snad i budoucího partnera v alianci na obranu konzervativních hodnot, a to navzdory vší historické zkušenosti. Nic nemůže být naivnější, neboť Rusko bylo, je a vždy bude připraveno využít jakoukoli slabost Západu k prosazení vlastních mocenských ambicí. Naše místo je na demokratickém Západě, naše současné problémy musíme řešit tady. Jak kdysi napsal Václav Černý, západní povaha naší kultury není *matière à discussion*, předmětem diskuse. Je to samozřejmost.

Demokratická Evropa se sama bránit neumí, nevynakládá dost prostředků na obranu, nemá dost odhodlání. Od čtyřicátých let 20. století spoléhá na to, že její bezpečnost zajišťují Spojené státy. Evropská unie je „civilní velmocí“ a neměla by se pokoušet stát se další obrannou aliancí; současné smlouvy ani vzájemnou teritoriální obranu členských států

neumožňují. Garantem bezpečnosti musí zůstat Severoatlantická aliance. Ta se dokázala přizpůsobit novému bezpečnostnímu a strategickému prostředí, kde jsou mobilita, pružnost, rychlá reakce a kvalitní sběr a vyhodnocování informací předpokladem úspěchu v souboji s novými bezpečnostními výzvami v Evropě.

Bohužel se již stalo skoro pravidlem, že Evropa – a pro ČR to platí také – dlouhodobě nevydává takové prostředky na obranu, ke kterým se svým vstupem do NATO zavázala, tedy dvě procenta HDP. Česká republika tento závazek naposledy splnila v roce 2002. Problém ale není jen nedostatek financí, daleko závažnější je, že se mezi Evropou a USA zvětšují rozdíly v technologické úrovni zbrojního potenciálu, který se může projevit i ztíženou spoluprací s naším hlavním spojencem. Takový pasivní, do sebe zahleděný postoj unavené civilizace si evropské země mohou dovolit pouze tehdy, pokud budou USA nadále ochotny nést většinu rizik a nákladů obrany euroamerické, a tedy i evropské civilizace samy nebo skoro samy.

Po 11. září 2001 se Evropská unie sice začala bezpečnostním otázkám věnovat více, jenže způsobem, který příliš nezměnil dosavadní hlavní východiska její zahraniční a obranné politiky z devadesátých let. Ta fakticky vycházela z předpokladu, že Evropě toho příliš mnoho nehrozí, a jediné, co by měla dělat, je do ničeho příliš nezasahovat a nikoho neprovokovat. Signál, který takto Evropa vysílá, mentalita jiných civilizačních kultur jednoznačně interpretuje jako slabost. Nejde totiž jen o otázku vojenských výdajů, nákupu a vývoje správných obranných technologií nebo účasti v tom či onom obranném společenství. Nezbytné je rovněž posilování kulturního nebo mentálního zázemí v evropských zemích, které bude spoluvytvářet povědomí o tom, že svět není úplně bezpečný a že je potřeba mít mechanismy obrany vlastní civilizace a být připraven je uplatnit. Takové vědomí se v řadě evropských zemí vytratilo (kdo z nás je připraven za svoji zemi dobrovolně bojovat?), což evropskou bezpečnost oslabuje ještě více. Otázky vnější bezpečnosti se do politiky nepochybně dříve či později vrátí, protože svět bezpečným místem nebyl a není.

Česká konzervativní pravice si uvědomuje bezpečnostní výhody naší země a nehodlá je obětovat ve jménu jakési falešné solidarity. Odmítá si nechat kvótami či jinými nesmysly vnutit imigranty, které si nevybereme, s nimiž si nebudeme vědět rady a kteří budou představovat bezpečnostní riziko.

Jejím programem je hájit nikoliv abstraktní zájmy lidstva nebo Bruselu, ale zájmy ČR a jejích občanů. Do jisté míry se musíme chovat tak, jako bychom byli v nebezpečí. Prevence je vždy lepší než léčba následků. Je třeba se zabezpečit na všech frontách. Posílit profesionální armádu, dát více peněz do obrany a budovat moderní kapacity, posílit bezpečnostní služby i policejní složky, investovat do kybernetické bezpečnosti, připravovat se na hybridní podobu konfliktu. Investovat do vzdělávání a vybavení těch, kteří nás chrání, a maximálně sdílet zkušenosti se státy a profesionály, kteří této hrozbě již museli bezprostředně čelit.

KRIZE INTEGRACE, BREXIT A DUHOVÝ PARNÍK EVROPA

Integrační krizi dnes představuje hlavně rozhodnutí Spojeného království odejít z Evropské unie. Je to vůbec poprvé v historii, kdy se členský stát – a to velmi významný a silný – rozhodl vzdát členství v dosud stále se rozšiřující a těsnější Unii. Kdybychom někomu – lhostejno, zda eurofederalistovi, či euroskeptikovi – před deseti lety řekli, že se budeme vyrovnávat s vystoupením Británie z EU, považoval by nás za bláznů a naše tvrzení za sci-fi. Přesto je dnes realitou.

Na vině je především „Brusel“ a jeho ideologická zatvrzelost, která představuje pro zdraví a vlastně i samotné přežití Evropy větší nebezpečí než jakákoli výzva zvenčí (ať už násilný islám, migrace, nevyzpytatelné Rusko nebo sílící Čína). Dominantní způsob myšlení evropského politického, mediálního a akademického establishmentu zbavuje Západ sebedůvěry, oslabuje jeho morální zdroje, jeho schopnost rozpoznat nebezpečí a jednat. Neumožňuje rozlišovat mezi podstatným a nepodstatným, mezi skutečným problémem (hrozbou) a pseudoprobémem. Vážné hrozby a problémy (migrační krize, řecká krize, hrozící odchod Británie z Unie) byly od počátku zametány pod koberec, zatímco veřejný prostor vyplňovaly nekonečné diskuse o pseudoprobémeh, které by stát (či EU) vůbec neměl řešit.

Maďarský premiér Viktor Orbán absurdní bruselskou politiku před časem popsal výstižným příměrem. „Je to, jako kdyby kapitán lodi, místo aby se pokusil odvrátit bezprostředně hrozící srážku s jiným plavidlem, řešil problém, které záchranné čluny by měly být nekuřácké. Jako kdybychom namísto

ucpávání trhlin diskutovali o tom, kolik vody má do které kabiny natéct.“ Případně můžeme ironicky dodat, kolik míst navštívíme v člunech pro sexuální menšiny a jaké barvy musejí mít jejich záchranné vesty. Takto například působila zpráva, které během nizozemského předsednictví EU popisovala unikátní průlom (*unique breakthrough*) ohledně dohody všech 28 členských států o právech LGBTI komunity. Brusel ji šíří ve dnech těsně předcházejícím hlasování o vystoupení Spojeného království z EU. „The issue will remain a prominent item on the EU agenda for a long time to come,“ byli jsme ujišťováni večer ve zprávách. A druhého dne jsme se probudili už jen do „sedmadvacítky“.

Nejde nám o kritiku evropské obsedantní posedlosti ochranou práv gayů, leseb a jiných celebroyvaných minorit (věnovali jsme se jí v jedné z předchozích kapitol). Jde o to ukázat, jak dnes v Evropě fungují priority, jaká je její ochota vidět skutečné problémy. Toto je ukázkový příklad bruselských absurdních „prominent items“ v čase, kdy hrozí srážka s mnohem větším tělesem jiné kulturní váhy a dynamiky, kdy dochází palivo, do podpalubí teče a část posádky uvažuje o dezerci. Nelze se divit, že nejstarší evropská demokracie se nakonec rozhodla unijní duhový parník opustit, když na kapitánském můstku viděla neochotu změnit kurz a odvrátit katastrofu.

Z mnoha stran jsme po odchodu Spojeného království z Unie slyšeli nářky, jak je pro naši zemi nevýhodný, protože jsme v EU přišli o výrazného a silného spojence, snažícího se zachovávat zásady zdravého rozumu, a také o významného plátce do rozpočtu. Nepochybně je to pravda, především v krátkodobé perspektivě. Brexit je však pro EU i příležitostí, neboť ukázal (byť radikálním krokem), že federalistické paradigma stále těsnější Unie není udržitelné. Ve střednědobé perspektivě otevírá řadu možností a alternativ. Je výstrahou i naléhavým signálem, že je třeba změnit kurz. Ať se nám to líbí či nelíbí, v podstatě dnes existují pouze dva scénáře: buď si evropské elity uvědomí, že proces integrace zachází příliš daleko a špatným směrem, a začnou brzdit a rozvolňovat, nebo se pokusí integraci ještě prohloubit, a Evropská unie v dnešní podobě postupně zanikne. V každém případě se něco začalo dít a je i na nás, abychom spolu s dalšími zeměmi vyvíjeli účinný tlak na oslabenou bruselskou „elitu“, aby začala dělat lepší politiku.

Nedělejme si iluze o nějaké třetí cestě. Evropskou unii nelze reformou vylepšit tak, že bychom ji více integrovali a současně zefektivnili a třeba i zdemokratizovali. Problém jejího demokratického deficitu nespočívá pouze v procedurálních mechanismech a institucích, jež by se teoreticky zavést daly. Jak již jsme napsali výše, spočívá hlouběji v neexistenci podmínek, které fungující demokracii umožňují, především společný veřejný prostor. Není jak nahradit absenci demokratického nastolování politické agendy, demokratické kontroly rozhodovacích mechanismů, veřejné diskuse o politických otázkách a vazby mezi politickým rozhodováním a politickou participací. Tyto chybějící faktory není možno uměle nastolit, stejně jako nejde uměle nastolit společnou evropskou identitu. Musíme počkat, až se vytvoří, nebo spíše předpokládat, že se nevytvoří. Má-li Evropská unie přežít, musí v první řadě opustit svůj teleologický a ideologický rozměr, neboť oba ji svírají v kleštích jejích vlastních dogmat.

Mnozí obhájcí stále těsnější unifikace mylně předpokládají, že základní funkcí státu je dobře přerozdělovat finanční prostředky, regulovat naše chování a administrativními nástroji řídit chod společnosti. Není to pravda, jde až o jeho *druhotnou* funkci. Jakkoli obtížně se v politické teorii hledá shoda ohledně definice státu, většinou se vychází z toho, že jde o útvar sloužící k vytvoření hierarchizovaného řádu, jenž stanovuje vazbu mezi jednotlivými lidskými bytostmi a jejich majetkem – a jenž je i vymezen vůči těm, kteří nejsou v jeho rámci. Z toho lze vyvodit, že k *prvotním funkcím* státu patří zajišťování vnější a vnitřní bezpečnosti občanů, jejich životů a jejich majetku. Stát vytváří jasně definovaný chráněný prostor, v němž se může rozvíjet život společnosti. Tuto funkci ale Evropská unie z mnoha důvodů plnit nemůže. V oblasti vnější bezpečnosti je závislá na jiných státech či mezinárodních organizacích (Spojených státech a NATO), vnitřní bezpečnost si zajišťují se stále většími obtížemi evropské státy samy a otevřenost vnitřních hranic jim tuto funkci spíše komplikuje. Vzhledem ke své permanentní kvantitativní i kvalitativní proměně (revize zakládacích smluv, permanentní proces rozšiřování) nemůže Evropská unie poskytnout lidem sdílenou identitu ani srozumitelně definovaný prostor, s nímž by se mohli identifikovat. Evropská unie v podstatě nahrazuje národní státy jen v jejich *druhotných* funkcích (přerozdělovacích, regulativních a administrativních), a to často ještě velmi problematičticky. To je opravdu málo pro kompenzování deficitu demokratické legitimacy.

Konzervativci chápou Evropskou unii jako nadnárodní instituci, jejíž samotná existence předpokládá propojenou síť silných národních států, které jí budou oporou, budou vybírat daně, poskytovat ozbrojené síly jednající v jejich zájmu, mobilizovat postoje veřejnosti, zajišťovat vládu zákona. Za posledních třicet let se však rozsah záležitostí spadajících do pravomocí národních vlád ustavičně zužuje a v mnoha důležitých oblastech nemůže být prakticky nic podstatného rozhodnuto na národní úrovni. Dostáváme se tak do absurdní situace, kdy se nikým nevolené orgány odvažují diktovat legislativu voleným národním parlamentům, aniž by se musely potýkat s otázkou, jak ji zavádět,

vynucovat a v neposlední řadě i financovat. Břímě nadnárodní legislativy dopadá vždy na jiné subjekty než na ty, které ji vymyslely. Pokud bude tento proces pokračovat, národní demokracie se promění v prázdnou skořápku a národy Evropy budou postupně zbaveny svých občanských a volebních práv. Výsledkem bude odcizení a zlost. Navíc tam, kde tyto pocity naberou mezi veřejností na síle, začnou jednotlivé země unijním pravidlům klást odpor. Nebude tak však ohrožen jen projekt Evropské integrace, ale s velkou pravděpodobností i sama mírová, svobodná a efektivní spolupráce evropských národních států. A to by byl vývoj, který nesmíme připustit.

Pomník Tomáše Garrigue Masaryka na Hradčanském náměstí v Praze

5

KONZERVATISMUS A POLITICKÉ INSTITUCE

Snažit se zachovat věci, o nichž víme, že jsou nenahraditelné, je konzervativní a také rozumné. Něco prostě nahradit nejde, každý pokrok má své limity, je omezen realitou, přirozenými danostmi lidské existence. Již v první kapitole píšeme o tom, že podle politických antropologů má člověk na rozdíl od ostatních živočichů „deficitní“ biologickou výbavu, a musí tedy chybějící instinkty nahrazovat či doplňovat institucemi (rodinou a školou počínaje a politickými stranami a vládními orgány konče),⁴² jež se v průběhu věků vyvíjely a tříbily a zůstávají nezbytné pro zachování společenského řádu. Současné politické zápasy konzervatismu se vedou za uchování, respektive proti boření těchto institucí a zavedených životních forem, neboť veřejný život prostupuje pocit, že se všechno může a má měnit. Proces změn se dostává do své hyperaktivní fáze – domnívá se Roger Scruton – především v důsledku „nadměrné stimulace povrchové slupky lidské bytosti“.

„Návrhy na reformy a politické strategie vymýšlejí jak lidé stojící uvnitř těchto institucí, tak ti stojící mimo ně a život těchto institucí ohrožují. Svět je dnes nadmíru přeplněn rozmanitými názory na všechno možné a všude, na každém kroku, se naléhá na lidi, kteří nemají chuť ani schopnosti uvažovat o tom, co je pro společnost dobré, aby si už konečně vybrali některý z populárních receptů na její reformu.“⁴³

V ohnisku reformní posedlosti moderních progresivistů stojí nejen tradiční instituce manželství a rodiny, vzdělávání a výchovy, ale i politika jako střet pravolevých idejí a zájmů – a především politické strany jako její nositelé. Moderní myšlení rozvíjí iluzorní představu o jakési „neutrální“ nepolitice zredukované na efektivní správu, na blíže nespecifikovanou mechanickou aplikaci právních, technických nebo ekonomických norem. I zde se racionalistické představy reformistů zcela míjejí s tím, co jsme nazvali realitou

42 Viz např. již zmíněný David J. Levy v knize Politický řád. Levy, David J. (1993).

43 Scruton, Roger (1993): Smysl konzervatismu. Praha: Torst, s. 25.

lidské situace. Znovu zopakujme antropologickou konstantu, že člověk je ze své podstaty *bytostí politickou*, politika je tudíž nedílnou součástí jeho existence. Již Aristotelés charakterizoval člověka jako *zoon politikon* a upozornil na dva důležité faktory, které to podmiňují: člověk je svou *přirozeností* jednak určen žít ve společenství, jednak mu jde o určitou kvalitu společného žití, prostřednictvím politiky usiluje o dobrý život.⁴⁴

NEJLEPŠÍ ZE VŠECH ŠPATNÝCH ZPŮSOBŮ

Dnes je módní a rozšířené politikou opovrhovat a zejména na klasické (zavedené) politické strany pohlížet s despektem a dávat jim vinu za vše špatné ve společnosti i ve světě. A to navzdory dosavadním zkušenostem a faktům: moderní demokratické systémy, které v historickém i mezinárodním srovnání dosáhly největšího sociálního výkonu a vytvořily nejlepší podmínky pro důstojný lidský život, byly vždy těsně spojeny se silnými, ideově vyprofilovanými a dlouhodobě působícími stranami – a to vždy v rámci národního státu, abychom se vrátili k předchozí kapitole. Naopak deformace či přímo odstranění principu stranictví byly zpravidla průvodními jevy destrukce demokracie jako takové. Máme řadu negativních zkušeností s tím, k čemu vede oslabování politických stran a nahrazování „politické politiky“ něčím zdánlivě lákavějším. Známe křehkost demokracie i snadnost, s níž se pro „dobré“ cíle a úmysly vytrácí svoboda. Přehnaná kritika stranictví, omezování stran, volání po hnutích, která údajně netrpí politickými neduhy, či touha po silných vůdcích vedly často ke stejnému konci: k nástupu autoritativního nebo totalitního režimu, v lepším případě k nástupu novodobých oligarchů a politických podnikatelů, jak jsme toho svědky v České republice.

Chceme-li skutečnou a funkční demokracii, potřebujeme k tomu sebevědomé politické strany, ve kterých se názorově *rozdělíme*, demokraticky střetneme, skrze něž vládneme a vzájemně se kontrolujeme a jejichž prostřednictvím spojujeme naše individuální zájmy, které můžeme ve společnosti srozumitelně prosazovat. Slovo „rozdělíme“ je zde

klíčové. Pro pochopení významu politické strany napomůže i etymologie. Český termín „strana“ nám napovídá jen částečně, lépe to vyplývá z anglického „party“, jež vychází ze slova „part“ neboli část. Politická strana je (jen) jednou částí strukturace politického procesu; důležité je právě vědomí, že jde skutečně jen o část, nikoli o celek. Je to faktické přiznání nutnosti plurality společenského a politického života. Právě v tom tkví jedna z hlavních, jen obtížně nahraditelných výhod politických stran. Ze své podstaty potřebují soupeře, protivníka, neboť ve svobodné společnosti, kde spolu soutěží různé zájmy, neexistuje jedno správné rozhodnutí.

Notoricky známé Churchillovo rčení říká, že „demokracie je nejlepší ze všech špatných způsobů vládnutí“. V podobném duchu bychom mohli dodat, že řešení zájmových sporů a sociálních konfliktů prostřednictvím střetávání stabilních politických stran a jejich soutěžení o moc je nejlepším ze špatných způsobů, jak může demokracie fungovat. Neskonalé lepším a bezpečnějším než jakékoli jeho deriváty ovlivněné staršími či novějšími formami částečné neutralizace klasické stranické politiky: penězi a ekonomickým vlivem (oligarchie), odbornými kompetencemi (technokracie a úřednické vlády), právem (soudcokracie), pseudomorálkou (politická korektnost a lidská práva) nebo i médii (teatrokracie).

MASOVÉ, NEBO ELITNÍ STRANY?

Lidé, kteří dnes zpochybňují politické strany a volají po jejich nahrazení něčím jiným, lepším, efektivnějším a mravnějším, věří tomu, že jsou moderní a osvícení. Je tomu spíše naopak. „Argumenty“ proti stranické politice nejsou vůbec originální. Zaznívaly opakovaně, setkáváme se s nimi od samých počátků moderního politického stranictví, dokonce i dříve. Někteří političtí filozofové politické strany vůbec nechtěli (třeba Jean-Jacques Rousseau), jiní je jako nutné uznávali, ale kritizovali důsledky stranické organizace (například David Hume),⁴⁵ další byli nespokojeni s tím, že strany uvnitř nevypadají podle jejich představ (kupříkladu Robert Michels). Ve 20. století byly politické strany opakovaným a oblíbeným terčem kritiky. V západní Evropě například v období mezi světovými válkami a rovněž v šedesátých a sedmdesátých letech, kdy byly diskuse o odcizení, omrzlosti z politických stran

44 Člověk je to živočich svou přirozeností určený žít v polis, podílet se na její existenci a na jejím fungování. Obec sice vzniká kvůli žití či zachování života, ale trvá pro život dobrý. Člověk tedy nejprve usiluje o zachování života, aby potom mohl žít dobrý život. Dobrý život je tedy cílem a smyslem každého jednotlivého lidského života, ale i obce. Aristotelés, Pol. I (1252b30), viz např. http://ff.ujep.cz/files/KPF/Personalni%20slozeni/havlicek/clovek_jako_bytost.pdf

45 Srov. např. Jäger, Wolfgang (1971): Politische Partei und parlamentarische Opposition. Berlin: Duncker & Humblot, s. 240 a n.

a krizi demokracie na denním pořádku. Vzniklo tehdy mnoho různých koncepcí a teorií o tom, co všechno se mění, proč se to mění, že vše bude jinak; stačí zmínit například vlivnou tezi o proměně hodnotových orientací směrem k postmaterialistickým hodnotám od Ronalda Ingleharta.⁴⁶

Byly však politické strany něčím nahrazeny? Nikoli, a to si ani nemusíme pomáhat známým rčením o „mladých revolucionářích a starých hofrátech“. Nová hnutí, která měla politické ambice, se přetvořila v politické strany. Nejznámějším příkladem v západní Evropě jsou zelení a jejich proměna v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let. Nejprve byli hnutím, pak alternativní politickou stranou se spoustou inovativních prvků (v jejich pojetí se například v parlamentním křesle v průběhu volebního období mělo postupně vystřídat několik straníků). Nakonec se z nich však staly klasické politické strany, které jsou dnes už tradiční součástí německého i rakouského politického systému. Není to zrada ideálů, je to výsledek logiky fungování demokratického politického systému.

Strany pochopitelně nemusejí být a ani nejsou stále stejné, mohou se různě vnitřně přetvářet, mohou je nahradit jiné. Stranický systém není statický, je procesuální, stále se mění, udržuje, vyrovnává, a to jak z hlediska struktury, tak i uvnitř jednotlivých stran, které ho tvoří. Někdy je v lepší, jindy v horší kondici, ale stále existuje a je nezbytný. Znepokojujícím jevem je dnes zejména to, že velké strany všude v Evropě ztrácejí část svých členů, „profesionalizují se“ (zejména marketingově) a mění způsob své stranické práce. Největší změny se samozřejmě odehrávají v práci s médiem, která mají stále větší vliv na utváření vnitřní politiky, takže oslabují tradiční mechanismy vnitrostranického formulování politické vůle. Stále ve větší míře dochází k najímání profesionálních PR agentur, a vlastní obsah politiky se tak často mění v marketingový produkt, v němž již nejde ani tak o ideje, hodnoty a společenské představy, ale především o peníze, reklamu a zábavu. Výsledkem není nic jiného než rozčarování voličů, všeobecná skepse a ještě větší neochota běžných občanů podílet se na veřejném životě.

Tento negativní trend, jak jsme již mnohokrát napsali, je v České republice silnější než v okolních zemích. Proto česká konzervativní pravice klade silný důraz na obhajobu demokratického systému založeného na stabilních politických stranách, jakkoli jsou dnes zpochybňovány. Silné strany s politickými cíli a ideovým programem chápe jako nejlepší ochranu společnosti před vládou zbytnělé a nekontrolované byrokracie, před neodpovědnými sociálními experimenty i před hrozící oligarchizací společnosti. Pokud chceme dát do pořádku politiku, musíme dát do pořádku politické strany. Ne tak, že budou vznikat stále nové a nové politické subjekty bez tradice, bez idejí a bez lidí, kdy si každý, kdo bude mít navíc pár milionů, založí něco „svého“, aby snadněji ovládl radnici či dokonce vládu. Potřebujeme několik silných a stabilních politických stran, jak je tomu ve většině západních zemí, které budou odleva doprava dlouhodobě, srozumitelně a předvídatelně nabízet své představy o společnosti.

Když se v polovině 19. století začala formovat moderní česká společnost, objevily se první, tzv. honorační nebo elitní politické strany. Měly pár členů, zpravidla bohatých, vzdělaných, dobře postavených lidí, kteří určovali ráz české politiky. Později, když se česká společnost ještě více emancipovala, demokratizovala a vybojovala si širší volební právo, začaly vznikat masové politické strany, které nakonec v politice převládly. Hájily zájmy konkrétních sociálních skupin a měly bohatou členskou základnu.⁴⁷ Dnes jako bychom se v některých případech vraceli zpět k honoračním stranám. Ovšem bez sjednocující myšlenky povznesení národa a idejí, zato s důsledným uplatňováním elitářského modelu. Vložíte kapitál, získáte hlasy a moc. Členů je pár, stoupců líbivých hesel spousta.

Návrat k elitním stranám je pro společnost nežádoucí a nebezpečný. Parlamentní demokracie potřebuje demokratické a ideově vyprofilované politické strany, hájící konkrétní zájmy, ale také hodnoty a principy. Strany, v nichž se angažují slušní občané, nikoli nejruznější utopičtí intelektuálové, „zlatokopové“ či političtí podnikatelé, jako je tomu u nás dnes. Je třeba

46 Inglehart, Ronald (1971): The Silent Revolution in Europe: Intergenerational Change in Post-Industrial Societies, in *American Political Science Review*, 65, s. 991-1017.

47 K historii a vývoji českých politických stran srov. např. Balík, Stanislav a kol. (2006): *Politický systém českých zemí 1848-1989*. Brno: Masarykova univerzita; Klíček, Antonín (1996): *Boj o Hrad. 1. Hrad a pětka*. Praha: Panevropa; Klíček, Antonín (1998): *Boj o Hrad. 2. Kdo po Masarykovi?* Praha: Panevropa; Marek, Pavel a kol. (2000): *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Olomouc: Gloria a Vodička, Karel; Cabada, Ladislav (2003): *Politický systém České republiky*. Praha: Portál.

rovněž důsledně odmítnout všeobecně rozšířené přesvědčení, že pravolevé dělení politického spektra se již přežilo, že je neúčinné. Definice, co je pravice a levice, může být sice v různých časech a v různých systémech odlišná, ale strany se vždy budou rozdělovat podle zájmů, které reprezentují, podle toho, zda prosazují více, či méně svobody, více, či méně státu, více, či méně zabezpečení a podobně. Nevěřme falešným prorokům, kteří nám vytrvale hlásají nesmysly odporující zkušenosti i zdravému rozumu. Nejrozumnější zastánci konce pravolevého názorového štěpení neprosazují nic jiného než utopickou expertní politiku zbavenou diskuse a protikladů, což je, jak jsme si ukázali, z podstaty udržitelnosti demokracie nemožné.

PŘEHŘÍVÁNÍ DEMOKRACIE

Stejně jako spekulace o konci pravolevého politického spektra je třeba odmítnout dnes rozšířený názor, že politika bude tím demokratičtější, a tedy kvalitnější, čím více a častěji se občané vyjadřují, rozhodují a hlasují. To je nebezpečný omyl, pro nějž nejsou žádné dobré ideové ani empirické důvody. Jestliže chci mít teplou vodu, dokonce velmi teplou vodu, tak ji pochopitelně musím zahřát, ale když ji zahřeji příliš, voda se prostě vypaří. Podobné je to s demokracií, která není jen metodou volby a zkoumáním preferencí, ale spíše kombinací určitého kulturního chování s většinovými mechanismy výběru (což je nejvhodnější způsob uspořádání zájmů a řešení konfliktů ve společnosti). Cílem demokratické politiky nemůže být uspokojit za všech okolností všechny, ale v delším časovém úseku (preferováním dlouhodobě většinových zájmů) vytvářet takové prostředí, jež je pro všechny pokud možno příznivé a spravedlivé. Většinový názor je důležitý, ale jen v delší časové perspektivě jako korekce či určení směřování politiky, nikoliv jako podnět pro její každodenní výkon. Už proto ne, že různé zájmy nejsou vzájemně slučitelné, dokonce ani ty obecné, které mají všichni. Například zřejmým zájmem všech je mít co nejmenší daně, a přitom od státu co nejvíce dostávat (služeb, dávek, výhod), což je logicky nemožné. Proto se také, jak můžeme v praxi dobře prokázat, nejhůře organizují právě nejobecnější zájmy, zatímco tzv. specifické zájmy, to znamená zájmy malé, dobře organizované skupiny se schopností vyvinout tlak směrem k politické reprezentaci, lze prosadit nejsnáze.

Z mnoha důvodů mají proto politici – na základě ve společnosti existujících zájmů – koncipovat politické

ideje, které převádějí do politických opatření, a občané to mají korigovat: jednak prostřednictvím intermediárního systému (sítě zájmových skupin, médií a podobně), který *dlouhodobě* (to slovo je zde mimořádně důležité) ukazuje, co je dobré a co ne, jednak – a především – prostřednictvím občasných voleb. V poslední době se však tento rozumný systém dvojným způsobem destruuje. První způsob je méně nebezpečný, ale pro občany ve svém důsledku zatěžující až otravný. Je jím zvyšující se četnost voleb. Pořádáme volby evropské, do Poslanecké sněmovny, do Senátu, krajské, komunální, máme přímou volbu prezidenta, občas i volby mimořádné, v mnoha zemích jsou ještě další referenda a lidová hlasování. Politika se tak mění v trvalou volební kampaň, voliči jsou unaveni a velká část ztrácí zájem o politiku. Česká konzervativní pravice se proto především musí důsledně stavět proti zavádění prvků přímé demokracie (například přímé volby starostů) do našeho politického systému, naopak musí uvažovat o jeho zjednodušení. Varováním nám může být nedávné nesystémové zavedení přímé volby prezidenta, jež se ukazuje (jak jsme ostatně očekávali) jako silně destabilizující.

Druhá související tendence je ještě horší: politici v mnoha směrech rezignovali na ideové vymezení a ideové cíle politiky a své okamžité politické jednání přizpůsobují tomu, co lidé chtějí, nebo přesněji, co si myslí, že lidé chtějí, aby dělali. Prostřednictvím průzkumů a mediální reflexe se každodenně proklamuje údajná vůle občanů a politici podle toho upravují politiku. Tento trend je extrémně nebezpečný. Společnost sebou nechává manipulovat, otevírá se nezřetelným zájmům, politika ztrácí kontury, není schopna řešit problémy, protože mínění většiny získávané ze dne na den je většinou vrtkavé, povrchní a náhodné. Z politiky se tím vytrácí odpovědnost, rozhodnutí jsou vágní, nejasná, potřebné kroky nelze udělat a nikdo se o ně už ani nesnaží. Politika se mění ve svou vlastní karikaturu, neřeší společenské problémy, sama se stává jedním z problémů. „My občané“, jejichž názorem se politika jakoby řídí, ale ve skutečnosti neřídí, jsme pak stále více znechuceni.

Politické strany, jež jsou ideově vyprofilované a stabilní, které neprocházejí nečekanými zlomy, zvraty a revolucemi, jsou důležitým předpokladem pro fungování zpětné vazby voličů, na níž stojí odpovědná politika. V situaci, kdy se v každých volbách obměňuje část politiků a kdy před voliče předstupují stále nová

uskupení bez vazby na minulost, se voliči mohou rozhodovat pouze na základě příslibů lepší budoucnosti a vyšperkované marketingové virtuální reality, nikoli na znalosti a minulých „výkonech“ politiků. Politici na druhé straně nemusejí brát příliš velký ohled na své působení, resp. ohlížejí se pouze na sebe, nikoli na širší zájmy. Pokud nechceme, aby se voliči rozhodovali pouze podle fantastických populistických slibů, jichž každý dokáže vymyslet nespočet, musíme podporovat dlouhodobě působící a „přirozeně“ vyrostlé politické strany, pokud možno s co největším množstvím aktivních členů a se silným ukotvením v místních samosprávách.

POLITICKÉ INSTITUCE A „KONTINUITA V DISKONTINUITĚ“

Důležitost odspodu vyrostlých a časem prověřených politických institucí, procedur a návyků si dobře uvědomíme, podíváme-li se zpět do historie budování demokratické tradice naší země. Jak nedávno zdůraznil politolog Stanislav Balík, mnozí politici i společenská vědci mají sklon hledat kořeny československé demokracie, jež byla v meziválečném období ve střední Evropě tak výjimečná, v událostech roku 1918. Prezентují je jako jakýsi demokratický „zázrak“, jako radikální historický převrat oproti dřívějšímu uspořádání v rámci habsburského soustátí. Není to pravda. Říjen 1918 v řadě ohledů převratem nebyl, přinesl pouze odstranění vídeňského centra a jeho nahrazení centrem pražským, a to bez radikálních změn. V mnohém šlo spíše o přizpůsobení oficiální státní politiky již mnohem dříve proběhlým společenským změnám, nikoli o zcela novou kvalitu. Klíčové instituce zůstaly v mnohém nedotčeny a existovala i silná kontinuita personální: „Převážná většina prvorepublikových československých politiků vyrostla politicky v rakouském a uherském sněmu či v zemských sněmech ještě před první světovou válkou. Navíc většinou byli před válkou velmi loajální k Rakousku a k jeho panovníkům, jakkoli Čechy rakouská politika často a opakovaně zklamávala. Rovněž v zákonodárství nemůžeme pozorovat výrazné diskontinuity, v řadě oblastí došlo pouze k dílčím opravám a novelizacím, jež si vyžádala doba, nikoli však ke změnám dramatickým. Stejně tak vnitřní mentalita řady institucí (armáda, úřady apod.) se oproti rakouské éře nezměnila.“⁴⁸

Pokud by byla československá demokracie a její instituce radikálním plodem („vynálezem“) až osmnáctého roku, těžko by byla tak pevná, aby jako jediná v turbulentním meziválečném období obstála. Projevila se tu jakási „kontinuita v diskontinuitě“, tedy institucionální a také personální kontinuita v rámci radikální diskontinuity, změny státního útvaru po rozpadu habsburské monarchie a nabytí samostatnosti v nové republice: „Přímou a nepřerušenu demokratickou tradici u nás můžeme sledovat od ústavních změn v habsburské monarchii v šedesátých letech 19. století, zvláště v tehdy obnovené obecní samosprávě, kde se tehdejší Češi a Slováci postupně učili přijímat zodpovědnost i za něco širšího než za životy své a svých rodin. Právě obecní samospráva se stala pro české země jedním ze základních atributů demokracie. Provázela dospívání národa, navíc v čase, kdy celostátní úroveň politiky byla demokratická jen velmi omezeně. Po téměř šedesát let (1860–1918) měli občané jen minimální vliv na celostátní politiku, nicméně drželi ve svých rukou osud místních samospráv. S odstupem můžeme o této době právem mluvit jako o škole demokracie. Praktickou činností v politických institucích se tehdejší občané učili, že na jejich aktivitě ve veřejném prostoru záleží a že jeho podobu mohou (a mají) ovlivňovat. Právě na tomto dědictví mohla posléze stavět první republika, když dosáhla národní politické reprezentace, a mohla tak svým občanům dát příležitost, aby si svůj stát řídili sami.“⁴⁹

Jak autor uzavírá, a nelze s ním než souhlasit, především zde můžeme dnes spatřovat dědictví, které je nejvíce hodné oprášení, uchování a předání dalším generacím. Odpovědná konzervativní politika musí vyrůstat odspodu ze společnosti, v níž a pro níž se uskutečňuje, z regionu, z péče o konkrétní místo, kde lidé získávají první politické zkušenosti a formují nové politické talenty. V tomto směru mohou být nedávne komunální volby pro českou konzervativní pravici, ztělesňovanou ODS, velkým příslibem.

KONZERVATIVNÍ POLITIKA MUSÍ BÝT MÍSTNĚ UKOTVENA

Demokratická politika sice vychází z širěji sdíleného konceptu obecného blaha (i když stále méně zřetelného), ale odráží konkrétní místní potřeby a zájmy, které se v jejím rámci střetávají a prosazují.

48 Balík, Stanislav: Sto let od vzniku Československa – kontinuita v diskontinuitě?, Kontexty 5/2018, s. 3–9., s. 7.

49 Tamtéž, s. 9.

Ke své existenci potřebuje přehledný, jasně definovaný veřejný prostor (obec, kraj, stát), v jehož rámci je akceptovatelná a může být demokraticky utvářena a kontrolována. Tyto specifické podmínky vylučují, aby existovalo něco jako globální politika vyjadřující zájem všech, jež se realizuje bez ohledu na jednotlivé státy, politické systémy, společnosti a srozumitelné veřejné prostory napříč celou planetou či „jen“ kontinentem. Přesto se taková scestná myšlenka začala do politiky promítat, zpočátku jako účelový podpůrný nástroj k prosazení některých národními potřebami podmíněných požadavků, kterých nešlo dosáhnout tradičními prostředky, později už jako náznak nové ideologie integracionalismu, která může mít další devastující účinky. (Pro pořádek dodejme, že jistě existují i některé společné zájmy všech nebo si lze představit situace, kdy se vytvoří. Svoji politickou legitimitu však získají pouze tehdy, když budou jako politické problémy pocíťovány a řešeny v rámci konkrétního politického systému a pomocí standardního politického utváření vůle. Pokud

tedy globální zájmy nebudou jen „globálními“, ale budou společnými zájmy jednotlivých politických společností.)

Není důležité, zda se konkrétní politika zdůvodňuje globálními zájmy (například boj proti oteplování), nebo zájmy evropskými (což jsou často jen transformované zájmy různých typů elit), a dokonce je úplně jedno, zda jsou tyto zájmy založeny na reálných problémech. Podstatné je, zda odrážejí pocíťované a agregované (tj. „vyslovené a do politiky přenesené“) zájmy občanů v rámci jednoho politického systému. Pokud ne, přináší „globální“ politika další rozpor a neporozumění mezi politickou elitou a občany, což vede k oslabování demokracie. Tento proces bohužel nyní nastává a má přesně ty důsledky, které lze politologicky předpovědět: odcizení, znechucení, nedůvěru, lhostejnost a souběžný vzrůst populistických a radikálních politických sil.

6

NÁVRAT K ČLOVĚKU A JEHO MÍSTU VE SVĚTĚ

Britský žurnalista a spisovatel David Goodhart ve své poslední knize *The Road to Somewhere: The Populist Revolt and the Future of Politics*⁵⁰ píše o tom, že občany západních demokracií můžeme (samozřejmě s jistou mírou zjednodušení) rozdělit do dvou skupin: na ty, jejichž životy a dovednosti jsou mobilní, tedy globální občany, kteří jsou doma všude a vlastně nikde (tzv. *anywheres*), a na ty, kteří jsou zakořeněni v konkrétním národě, místě, rodině, společenství a kultuře (tzv. *somewheres*). Následně ukazuje, jak západní politici už po několik desetiletí upřednostňují první skupinu na úkor té druhé, jak zanedbávají ty, kteří někam patří, ačkoli tvoří většinu. A protože se tito *somewheres* cítí tradiční politikou a politiky zrazení a opuštění, podléhají nejrůznějším populistickým hnutím vedeným nekonvenčními vůdci, kteří se prezentují jako mluvčí zapomenutých mas vystupující proti tzv. „elitám“. Za dva největší voličské populistické protesty v nedávné době pak Goodhart považuje brexit a vítězství Donalda Trumpa v amerických prezidentských volbách.

Nechme stranou otázku, do jaké míry jsou obě vítězství výsledkem populistické revolty a do jaké míry revolty konzervativní. Nejspíš jde o směsici obojího. Populismus a konzervatismus mají některé společné prvky a v něčem se i překrývají, neboť reagují na stejné negativní jevy a společenské problémy. Jak tvrdí britský konzervativní komentátor John O'Sullivan, každá revolta vždy začíná přirozenou populistickou reakcí na problematickou a nesrozumitelnou situaci,⁵¹ často *přemrštěnou a nesystémovou*. Konzervatismus je pak uměřenější a složitější vědomí stavu světa a jeho reakci vždy určuje výše popsaná úcta k tradicím a k demokratickým institucím. Nabízí tak alternativu nejen vůči liberálnímu či levicovému progresivismu, ale i vůči němu se vymezujícímu vulgárnímu populismu, ať již má jakoukoli podobu. Je uměřenou demokratickou alternativou mezi oběma extrémami.

Frustrace znejistělých *somewheres* se pochopitelně projevila i v české politice, a to iracionálním příklonem voličů k nedemokratickým uskupením „jednoho muže“–

50 Goodhart, David (2017): *The Road to Somewhere: The Populist Revolt and the Future of Politics*. London: Hurst.

51 Dnes je konzervativec každý. S Johnem O'Sullivanem hovoří Jefim Fištejn, in *Budoucnost konzervatismu v Evropě* (2017): Praha: Cevro.

k hnutí ANO politického podnikatele a populisty Andreje Babiše, v menší míře pak ke Straně přímé demokracie „národovce“ Tomia Okamury. Důvěra v tradiční demokratické strany klesla na minimum, přičemž nejvíce ztratila sociální demokracie. Nejen kvůli své bezzubé účasti v koalici s hnutím ANO (minulé i současné), ale i proto, že namísto hájení zájmů svých tradičních voličů přebírala progresivistickou unijní agendu (ekonomickou, lidskoprávní či genderovou), která jim je nesrozumitelná, ne-li bytostně cizí. Mnoho frustrovaných *somewheres* najdeme i mezi pravicově smýšlejícími občany, zejména ve střední třídě. Volby opakovaně ukázaly, že tyto znejistělé lidi dokáže mnohem lépe oslovit konzervativně-liberální ODS než například nekriticky proevropská a progresivistická TOP 09, kterou před volebním fiaskem naposledy těsně zachránila jen kosmopolitní Praha. Konzervativní pravice proto musí pokračovat v realistické politice zvýšené ostráživosti vůči evropské agendě prosazované *anywheres*, jež se běžným občanům stále více vzdaluje. Souběžně však musí brzdit zvrácenou politiku nastolenou Sobotkovou a Babišovou vládou, kdy se stát stává faktickým nepřítelem vlastních občanů, zejména těch ekonomicky aktivních.

Přestože se dalo čekat, že socialisté a Andrej Babiš budou mít již v minulé vládě zcela protikladné zájmy – ČSSD obhajobu sociálně slabších a prosazování sociální rovnosti, ANO naopak prosazování zájmů velkého byznysu –, rychle našli společnou agendu zaměřenou především vůči *somewheres*: bezprecedentní útok na zdejší střední střední třídu, na podnikavé a aktivní lidi a na jejich svobodu. U socialistů nic překvapivého – vyvolávání závisti a státní dirigismus mají takřka již v genech. A Babiš tím odváděl pozornost od vlastního podnikání, přenášel lidovou závist a nenávist o několik pater níž, na ulici. Stát a politika tak byly definitivně postaveny z nohou na hlavu. Místo aby podporovaly a motivovaly své vlastní aktivní *občany*, spoutávají je hustou sítí byrokratických předpisů, kontrol a administrativních absurdit. A různými pobídkami, daňovými úlevami a dotacemi zvýhodňují nadnárodní korporace a na stát napojený velký byznys, především pak ten, který vlastní současný premiér. Nepodaří-li se nám tento zvrácený trend zastavit, může se Česká republika postupně proměnit v kolonii hranatých mobilních montoven a obřích „kolchozů“, smutně trčících z nekonečných lánů žluté řepky.

STÁT PRO KOHO?

Již zmíněný komentátor John O'Sullivan nabídl jednoduchou a výstižnou definici konzervativního postoje: „Stát má být takový, jaký si přeje společnost, nikoli společnost taková, jakou si přeje stát. Státní organismus má citlivě zrcadlit potřeby společnosti.“⁵² Takový stát musí být uvnitř malý a efektivní, navenek naopak silný a sebevědomý. Dnes je tomu přesně naopak. Státu je tu pro vlastní občany příliš, ale navenek vůči cizím zájmům a tlakům málo. Konzervativní pravice usiluje o obrácení současného zvráceného trendu, kdy se slabý stát rozpouští v mezinárodních strukturách a nadbíhá velkým nadnárodním firmám, které všemožně zvýhodňuje před vlastními ekonomicky aktivními občany. Ty naopak dusí, nesmyslně kontroluje a podvazuje jejich invenci a aktivitu. Stát tak dnes často pracuje proti vlastním občanům, proti vlastní společnosti, nikoli v její prospěch.

Skutečnost, že dělicí linie v politice nově povede mezi lokalismem a globalismem, si před lety uvědomil kupříkladu Viktor Orbán, který v Maďarsku se svojí konzervativní pragmatickou politikou, reagující na všední problémy normálních lidí, vlastních *somewheres*, již třikrát jasně vyhrál volby. I když všechny jeho recepty nelze automaticky přebírat (naše situace i mentální nastavení jsou jiné) a je třeba se vyvarovat některých krajností, jím nastavený směr stojí za pozornost. Prosperita naší země, ale i kvalita života v obcích a městech závisí na aktivních lidech, kteří někam patří. Na lidech, kteří pracují, riskují, vytvářejí pracovní příležitosti pro druhé a vydělané peníze znovu investují do rozvoje své firmy a své obce. Pokud tyto lidi obětujeme, zjistíme brzy, že jsme obětovali kus naší země. Pokud hledáme smysl skutečně konzervativní politiky, pak je zde: musíme být hlasem obyčejných lidí, kteří pracují, starají se o sebe a o druhé. Jsou nezajímaví pro média a levicové politiky uzavřené ve zdech pražských paláců: jsou totiž normální a dobří.

NEOSBNÍ BYROKRATICKÁ METASĚŤ

Vnitřní narůstání a rozpínání státu dnes ztělesňují zejména bující byrokracie a metastázuující normotvorba, jež v dosud nevídané míře zahlcují naše životy. „Většina úředníků se na veřejnosti zdá

52 O'Sullivan, John (2017).

nevšímavá,“ dovídá se K., hlavní postava Kafkova *Zámku*. „Občas není ale ani jasné, kdo je úředník a jakou má funkci. Některá výběrová řízení na úřednické místo trvají roky a jsou „přerušena“ až kandidátovým úmrtím. „Skutečnému úřednímu rozhodnutí předchází bezpočet drobných šetření a úvah, vyžaduje léta práce nejlepších úředníků, a to i tehdy, jestliže ti úředníci hned od počátku znají konečné rozhodnutí. A existuje vůbec nějaké konečné rozhodnutí? Od toho jsou tu kontrolní úřady, aby k němu nedošlo,“ popisuje Franz Kafka absurdní byrokratický svět, který se pozvolna stává realitou.

Všichni to známe a cítíme na vlastní kůži, ale v médiích se o tom paradoxně moc nemluví. Pokoušet se v naší zemi něco aktivně dělat – od drobného podnikání přes neziskovou činnost až po stavbu rodinného domu či obyčejné zídky u svého pozemku – je stále větší úřední horor. Snad každý z nás se co chvíli setkává s takovou úřední absurditou, že u toho zůstává rozum stát. A situace se stále zhoršuje. Nemá přitom valný smysl nadávat či útočit na úředníky, kteří dělají (někdy více, jindy méně strojově či fanaticky) „jen svou práci“. Na vině je všezahlující systém a podivná etatistická, levicová „filosofie“, jež vše ospravedlňuje a živí. Dokonce i konkrétní úředník někdy udiveně kroutí hlavou nad absurditou určitého rozhodnutí, jež sice zjevně odporuje zdravému rozumu, ale přesto jej musí prosazovat a vymáhat. Jeho stanovisko je však nemilosrdně chladné a výmluva vždy stejná: „Já vím, rozumím vám, ale kontrola a předpisy nade mnou!“ A pusto ve mně, dodáváme, abychom dokončili parafrázi slavného Kantova výroku. Být úředníkem dnes vylučuje být myslící a cítící bytostí, natožpak osobností, o nějakém Kantově mravním zákonu ani nemluvě. Má z principu zakázáno používat zdravý rozum, cit, morální úsudek, nesmí přihlídnout ke specifčnosti či citlivosti dané situace. Musí se řídit výhradně hustou formalistickou metasítí neosobních předpisů, vyhlášek a zákonů, jež dnes visí nad našimi hlavami namísto pověstného Kantova „hvězdného nebe“. A tvrdě je uplatňovat, hlava nehlava, pokud si chce své místo zachovat.

Pokud dnes úředník náhodou rozhodne v souladu se zdravým rozumem, nikoli dle aktuálního nastavení byrokratické metasítě, jiný bdělý úředník či kontrolor to zaznamená a následuje postih. Ti nahoře kontrolují ty dole, a ti dole zase kontrolují ty nahoře. Každý kontroluje každého, což ostatně umožňuje postupná všeobecná digitalizace. Tento totální dohled, jehož

se všichni v menší či větší míře účastní, degraduje náš lidský svět na nehumánní společnost neosobní kontroly, paralyzuje smysluplnou lidskou činnost i samu efektivitu práce.

Snaha zregulovat, byrokraticky ovládnout a dostat pod kontrolu každý detail společnosti je scestná, nebezpečná a konzervativní pravice jí musí systematicky a efektivně čelit. Pod jednu šablonu nelze napasovat miliony různých situací, které v rámci lidských vztahů vznikají, neboť i sebepodrobnější norma nemůže postihnout nekonečnou rozmanitost lidského bytí. V důsledku toho jsou denně porušovány tisíce různých norem v tisících případech, protože jinak by lidé nebyli schopni vůbec existovat. To ovšem znamená, že stále větší část lidské existence se odehrává tak trochu mimo legální rámec. Žádný občan není schopen dodržovat úplně všechna nařízení, která se na něj ze všech stran valí. Jen v České republice máme odhadem v platnosti něco kolem dvou milionů právních norem, nejrůznějších zákonů, vyhlášek, nařízení vlády, opatření ministerstev, krajů a obcí.

Velká část dnešní politické debaty se přitom nevede nad tím, *co budeme dělat*, ale *jak to budeme dělat*, a především *kdo to bude dělat*. Formalistická byrokracie v podobě nařizovaných a v lepším případě doporučených postupů, návodů a norem ovládá náš život do té míry, že podvazuje racionální, svobodné, individuální i skupinové rozhodování a vlastně i veškeré politické konání. Volený politik se stává rukojmím byrokracie (v personální i obsahové podobě), ačkoli ji vlastně sám vytváří a neustále posiluje. Není třeba dodávat, že nárůst paralyzující byrokracie není pouze trendem českým či unijním, ale že se týká celé západní společnosti jako celku.⁵³

Boj s přebujelou normotvorbou, regulací a byrokracií, s obsesivní posedlostí hlášením a kontrolami je dnes jeden z nejobtížnějších politických úkolů konzervativní pravice. Jde o tzv. rozptýlené zlo, proti němuž se obtížně formuje silná většina. Naopak nejrůznější zájmové skupiny, které z konkrétní regulace těží, jsou schopny efektivně bojovat za její udržení, mnohdy s kýčovitou a emotivní podporou médií v zádech. Manipulační prostor silně zužuje rovněž naše

53 Více viz Balík, Stanislav – Fiala, Petr – Hanuš, Jiří – Mikš, František (2017): Manifest čtyř, kapitoly „Problémy současného etatismu“ a „Svázání byrokracií“, s. 59–86.

členství v Evropské unii. Přesto musí konzervativní pravice tento boj důsledně svádět, i v těch zdánlivě nedůležitých věcech. Každá regulace má totiž nejen své menšinové vítěze, ale především většinové poražené, aniž by si to často uvědomovali, a tak regulaci paradoxně podporují. S bující regulací a byrokracií se bojuje špatně také proto, že v každém jednotlivém případě se porážka nezdá tak tragická, vždy se lze nějak přizpůsobit, zvyknout si nebo regulaci obejít, takže zdánlivě nestojí za to kvůli ní vést silovou válku. Samozřejmě stojí, i když jde například o tak nepodstatnou věc, jako je celoplošný zákaz kouření v barech a nočních podnicích. Říká se, že hranice mezi svobodou a nesvobodou má tloušťku cigaretového papírku. A my jsme obětí pozvolného utahování šroubů. V sázce je nejen naše svoboda, ale i svět, který by ještě měl lidskou podobu.

TRANSPARENCE JAKO SYSTÉMOVÝ TLAK

Snad žádné módní slovo dnes není ve veřejném prostoru skloňováno tak často jako *transparence*, v jejímž jménu se vedou nejrůznější tažení proti tradiční politice (typickým příkladem je zde Pirátská strana). Politika jako *strategické* jednání však skrytost vyžaduje, alespoň v jistých fázích, a snaha o celkovou průhlednost ji zcela ochromuje. Totální *transparence* znamená konec politiky. Úplně bez skrytosti se obejde jen politika pojímaná jako *teatrokracie*,⁵⁴ soustředěná nikoli na vlastní obsah „hry“, ale především na jednotlivé „herce“. Předvádění vlastní osoby vytlačuje skutečné politické jednání, jednotliví politici již nejsou poměřováni podle svých činů a schopností, zájem se oproti tomu upíná především k jejich osobnostnímu profilu a soukromí, včetně potupného dokládání majetku a příjmů. Politika jako řešení skutečných problémů skomírá, nahrazuje ji sebe prezentace a nejrůznější zástupné „svaté války“ za co největší *transparenci* a zpravidla nic neřešící horlivá tažení proti korupci.⁵⁵

54 Společnost *transparence*, in Han, Byung-Chul (2016), s. 80.

55 Zkusme si vzpomenout, zda některý z hlasitých protikorupčních bojovníků kdy přišel s nějakým nápadem, jak celý systém zefektivnit, jak zjednodušit státní správu, omezit byrokracii, masivní přerozdělování či systém dotací plodící korupci. Nepřišel. Všechny současné morálně kýchavé iniciativy typu Rekonstrukce státu ze zásady neřeší, jestli se hospodaří správně, zda se investuje do potřebných věcí, jestli školy dobře učí, zda obce budují potřebné občanské vybavení, ale pouze to, zda je smlouva na nákup pastelek do školky veřejně přístupná a kontrolovatelná. Neptají se, jak kvalitní bude asfalt použitý na opravu silnice a jak dlouho vydrží, ale jestli náhodou nebyla vybrána firma, která za své práce požadovala o deset tisíc víc než jiná. Veřejný sektor pak ze strachu před kriminalizací svého jednání buď částečně rezignuje na svou roli, nebo slepě vybírá nejnižší ceny, i když v danou chvíli dobře ví, že „laciné je dvakrát placené“. Viz Balík, Stanislav – Fiala, Petr – Hanuš, Jiří – Mikš, František (2017): Manifest čtyř, s. 75-76.

Dnešní fetišizace *transparence* souvisí se změnou paradigmatu, která se zdaleka neomezuje jen na oblast politiky a hospodářství, jak varuje známý politický filosof Byung-Chul Han: „Těm, kteří *transparenci* redukují výlučně na problematiku korupce a svobodné výměny informací, uniká její skutečný rozměr. *Transparenci* je *systémový* tlak, který zahrnuje veškeré společenské procesy a podrobuje je společenským změnám.“⁵⁶ Více informací a více komunikace přitom podle Byung-Chul Hana nelze automaticky ztotožňovat s pravdou a nijak nezostřuje ostrost celku. Spíše ji rozostřuje. *Hyperinformace* a *hyperkomunikace* svědčí spíše o *nedostatku bytí* či *nedostatku smyslu*.⁵⁷

Konzervativní politik si musí klást otázku, do jaké míry je další a další zavádění stále dokonalejších a invazivnějších informačních technologií pro dnešního člověka ještě pozitivem a do jaké už spíše problémem, nebezpečným nástrojem státního dohledu a byrokratického obtěžování. Musí se ptát, zda má stát skutečně evidovat a kontrolovat vše, co dnes díky pokroku moderních informačních technologií evidovat a kontrolovat lze, a to bez ohledu na možné negativní důsledky, počínaje nesmyslným obtěžováním občanů a nebezpečím zneužití konče. Informační technologie nám nepochybně v mnohém usnadňují život a budou ho usnadňovat i nadále, pokud ovšem budou zaváděny rozumně a umírněně, naopak levicový či úřední fanatik jejich prostřednictvím může nastolit skutečné peklo na zemi.

S novými technologiemi je spojena také nejzávažnější otázka, na kterou musí konzervatismus hledat uspokojivou a uměřenou odpověď: problém individuální svobody a s tím spojeného práva na intimitu, soukromí a domov ve smyslu chráněného prostoru, kam pouštím jen toho, koho chci. V posledních dvou desetiletích jsme dovolili (protože jsme nad tím nepřemýšleli, a hlavně jsme si nebyli vědomi dosahu jednotlivých kroků), aby nás postupně obepnul řetězec elektronické kontroly, který umožňuje sledovat, identifikovat a zpětně rekonstruovat každý náš krok. Mobil ukazuje, kde jste a kde jste kdy byli; platba kartou, co jste kde kupovali, a tedy co máte rádi; elektronické bankovníctví odkrývá všechny naše příjmy a výdaje, a tím odhaluje tak trochu náš život; naši poštu

56 Společnost *transparence*, in Han, Byung-Chul (2016), s. 74.

57 Tamtéž, s. 82.

Ize číst, a tím o nás vědět cokoli; podle toho, co sledujete a objednáváte na internetu, je možné o vás zjistit téměř vše; pasy s elektronickým otiskem prstů jsou již realitou; za chvíli bude monitorován pohyb automobilů (elektronické čipy) a na síti bude dostupný náš zdravotní stav a jeho vývoj. Po propojení všech těchto informací, které už vlastně nastává, bude naše soukromí nejen veřejné, ale náš život bude také snadno manipulovatelný, ať už ze strany moci, velkého byznysu nebo kohokoliv dalšího. Velký bratr bude realitou, potenciálně je realitou už teď. A nejen v důsledku toho, že to rozvinuté technologie umožňují, ale především proto, že jim jako občané snadno (pohodlně) podléháme a jako společnost v rozvinutém sociálním státě voláme v první řadě po zabezpečení a jistotě.

Politická snaha o bezpečnost občanů a odstranění všech rizik života je často v příkrém rozporu se svobodou. Musíme si vybrat, stanovit míru, nemůžeme mít současně stoprocentně obojí. Otázky, které si musíme v této souvislosti klást, se týkají například toho, zda není lepší riskovat možnost vyšší kriminality za cenu zachování svobody a soukromí, zda není nezbytné omezit možnost používání nových technologií při sledování občanů a evidenci, zda není nutné nově definovat individuální svobodu, soukromí, domov, právo na vlastní život nekontrolovaný druhými – a všechny tyto pojmy převést v politická opatření. Konzervativní politika se musí zabývat i těmito otázkami, jež mají filozofickou dimenzi. Technokratické a marketingové postupy dominující dnešní viditelné „politice“ na to zjevně nestačí.

SVOBODA A SOUKROMÍ VERSUS „SVOBODA“ A „SOUKROMÍ“

Svobodu jako představu o životě i jako praktický životní cíl progresivisté silně poškodili, stejně jako koncept soukromí. Na jedné straně svobodu a soukromí ztrácíme (někdy je dokonce dobrovolně odevzdáváme), na straně druhé nám pokrokaři všeho druhu namlouvají, že je získáváme tím, že boříme své tradiční vazby. Moderní evropský člověk se „osvobodil“ nejen od rodiny a manželství, tedy od trvalých a kodifikovaných závazků k nejbližším, ale také od vztahu k obci, vlasti, k naší budoucnosti. „Co pro nás dnes vlastně znamená lidské soukromí a domov?“ ptá se Pavel Švanda. Je to jakési nedotknutelné „doupě pro příliš egocentrické, nadměrně stabilizované, k obětem neochotné masožravé organismy, odmítající kvůli svému pohodlí

či špatné náladě plodit, rodit a vychovávat děti?“⁵⁸ V moderní progresivistické vizi světa, šířeném západními elitami, nejspíš ano.

Silná individualizace západní společnosti přinesla problém, který nikdy v minulosti nepředstavoval tak závažnou politickou otázku. Ať si to přiznáváme či nikoliv, evropská civilizace sice ideově vyrostla na relativní svobodě jednotlivce (židovsko-křesťansko-humanistická tradice), ale organizačně jednoznačně závisela na rodině, a rodina se také těšila ochraně a podpoře ze strany prakticky všech existujících státních a společenských ráďů evropské minulosti. Rodina má mnoho funkcí, z nichž reprodukční je sice ta nejviditelnější, ale zdaleka ne jediná, protože rodina je základním prvkem socializace, má ekonomické, kulturní, vzdělávací a další důležité úkoly a významy. Manželství je intimním svazkem zorganizovaným kolem plození a výchovy dětí. Mateřství a otcovství jsou nejdůležitějšími rolami ve společnosti, nejvyšším naplněním lidských bytostí. „Manželství a děti jsou součástí jakékoli vize lidského štěstí. Děti si vyžadují oběti od těch, kdo je přivádějí na svět. Tyto oběti jsou šlechetné a musíme je ctít.“ Toto poselství nedávné Pařížské výzvy, kterou podepsala řada významných konzervativních intelektuálů,⁵⁹ bychom měli mít stále na paměti.

Konsensus o tom, že rodina je základní organizační jednotkou společnosti, která si zaslouží mimořádnou ochranu, se však rozpadá, přičemž o právo na založení něčeho na způsob rodiny zároveň paradoxně intenzivně usilují skupiny lidí inklinujících ke vztahům k osobám stejného pohlaví. Společnost bez tradiční rodiny však nemůže dobře existovat, není schopna se reprodukovat a má řadu jiných sociálně-kulturních problémů. Společnost, která není schopna vítat děti, a místo toho se donekonečna zahrnuje minoritní LGBT či genderovou agendou, nemá žádnou budoucnost. Progresivistická politická agenda odpoutává člověka nejen od jeho přirozenosti, ale také od břemen, jež ho vždy profilovala a definovala jako odpovědnou sociální bytost, a ještě tomu eufemisticky říká „svoboda“.

58 Švanda, Pavel (2012): O intelektuálově, který se necítí dobře. Brno: Atlantis, s. 173.

59 Pařížská výzva – Evropa, v níž lze věřit, <https://thetrueeurope.eu/evropa-v-niz-lze-verit/> Signatáři: Philippe Bénéton (Francie), Rémi Brague (Francie), Chantal Delsol (Francie), Roman Joch (Česko), László András (Maďarsko), Ryszard Legutko (Polsko), Pierre Manent (Francie), Janne Haaland Matlary (Norsko), Dalmacio Negro Pavón (Španělsko), Roger Scruton (Spojené království), Robert Spaemann (Německo), Bart Jan Spruyt (Nizozemí), Matthias Storme (Belgie).

Ale v takovéto svobodě nemůže být člověk šťastný, neboť právě tato břemena z nás dělají skutečné lidi. Konzervatismus proto v maximální míře podporuje prorodinnou sociální politiku, která povzbuzuje a posiluje manželství, rození a výchovu dětí ve skutečné svobodě a skutečném soukromí.

Pokud dnes něco naléhavě potřebujeme, je to kontrarevoluce normálnosti. Konzervativní pravice musí obnovit důvěryhodnou politiku, postavit ji zpět z hlavy na nohy. Musí důsledně odmítat postmoderní agendu vlády i Evropské unie, agendu nesmyslných kvót a bujení nárokových práv menšin. Musí hájit svobodný a odpovědný svět, tradiční

rodinu, přirozené vztahy mezi mužem a ženou, státní suverenitu, národní zájmy a bezpečnost. Musí voličům nabízet přívětivý program pro přívětivou zemi nesešněrovanou miliony nesmyslných předpisů a nařízení. Musí více myslet na kvalitu života, nejen na profit a čísla, mít rozumnou konzervativní ekologickou politiku, podporovat a chránit pestrost a rozmanitost, vše malé, ohrožené, specifické a místní, od kultury po zemědělství. David Goodhart pojmenovává problém se současnou politikou přesně. Je třeba se vrátit k péči o *somewheres*, o normální lidi, kteří zde žijí a kteří někam patří. Taková politika funguje a bude úspěšná.

FRANZ KAFKA

PŘÍLOHA

SEDM TEZÍ PRO ČESKOU KONZERVATIVNÍ PRAVICI

Na podzim loňského roku jsme spolu s dalšími dvěma kolegy z think-tanku *Pravý břeh*, politologem Stanislavem Balíkem a historikem Jiřím Hanušem, vydali publikaci *Manifest čtyř s podtitulem Program pro přátele svobody*.⁶⁰ Popisujeme v ní hlavní problematické tendence naší a evropské politiky od „roku zázraků“ 1989 a analyzujeme příčiny vzrůstající krize nejen u nás, ale i v Evropě a přeneseně v celém západním světě. V závěrečné kapitole jsme formulovali klíčové ideje a doporučení, na nichž lze u nás obnovit autentickou, domácí i zahraniční pravicovou či konzervativní politiku. Přetiskujeme je zde v pouze mírně upravené podobě, neboť od doby napsání neztratily nic ze své naléhavosti a dobře shrnují a doplňují to, co jsme se snažili nastínit na předchozích stranách.

1. REDEFINUJME PERVERTUJÍCÍ ROLI STÁTU

Ústředním mottem každé konzervativní politiky musí být uvnitř malý, ale navenek silný a sebevědomý stát. Často slýcháme nářky nad tím, že stát mizí a že je ho zároveň mnoho. Mnoho „uvnitř“ pro vlastní občany, ale málo „navenek“ k obraně jejich zájmů a nezávislosti. Nacházíme se v paradoxní situaci, kdy

souběžné rozšiřování a bujení státu (jeho aparátu, byrokracie a dohledu nad občany) vede k omezení schopnosti garantovat a naplňovat jeho nejpůvodnější základní funkce. Stát je schopen odebrat rodině dítě, a přitom by ji v případě napadení nepřítelem nejspíše neubráníl. Chce určovat, jak máme vychovávat děti, jaká slova nesmíme říkat, jak se máme chovat, ale přitom nevymůže rychlou spravedlnost v běžných sporech. Konzervativní pravice usiluje o obrácení tohoto neblahého trendu: trvá na prioritě plnění *skutečně* základních funkcí státu, v nichž selhává. Důsledné hájení našich národních zájmů jak v rámci EU, tak mimo ni, konzistentní zahraniční politiku a posilování naší bezpečnosti (mimo jiné navýšením rozpočtů na prevenci a obranu). Zvláště důležité je to v současné situaci, kdy se v důsledku nekontrolované migrační vlny znovu začíná hovořit o funkci národních států, o státních hranicích a o hranicích EU. Souběžně nesmí připustit další posilování etatismu (intervenci státu do vnitřních společenských a hospodářských záležitostí) a posilování závislosti občanů na státu, zejména v oblastech, odkud již nebude návratu. Musí zamezit tomu, aby stát zneužíval potenciál informačních technologií, aby o občanech a jejich svobodných obchodních vztazích bezdůvodně sbíral údaje, po nichž mu nic není. A v případě převzetí vládní odpovědnosti se nesmí bát nejhorší etatické „výdobytky“ zrušit.

⁶⁰ Balík, Stanislav – Fiala, Petr – Hanuš, Jiří – Mikš, František (2017), s. 137–150.

Konzervativní pravice cíleně posiluje přirozené společenské struktury – zejména rodinu, ale také spolky, farnosti, instituce občanské společnosti. Usiluje o to, aby se některé úkoly, požadované dnes takřka výlučně po státu, staly znovu součástí širší společenské agendy. Je třeba se také cíleně zaměřit na vzdělání; podporovat neideologické myšlení a zbavit se některých vžitých stereotypů. Není v pořádku, že studenti často vůbec nepřemýšlejí nad možností, že by stát leccos dělat nemusel, jako tomu bylo v dřívějších dobách, a že by naopak měl dělat něco, co nedělá.

2. ZAHAJME ANTIBYKROKRATICKOU REVOLUCI

Konzervativní pravice musí zahájit plošnou antibykratickou revoluci. Stát tu nesmí být od toho, aby zaváděl stále nové a nové regulace, aby kladl na zaměstnance, lékaře, učitele, firmy či drobné živnostníky absurdní a zbytečné administrativní požadavky a následně je šikanoval neustálými kontrolami, postihy a pokutami. Musí naopak vytvářet co nejpříznivější podmínky pro rozvoj lidské kreativity a podnikavosti. Není pravda, že většinu zákonů a norem nelze zrušit. V České republice je třeba prosadit co nejrychlejší zrušení nehorších drakonických opatření, zejména elektronické evidence tržeb (EET) či kontrolního hlášení DPH, ale i mnoha dalších.

V boji s byrokracií neútočme na úředníky, kteří obvykle nejsou viníky, ale oběťmi metastázuujícího systému. Útočme na normy – právní základ úřednické činnosti –, které je nutné změnit. Zrušme zakonzervování státní správy, aby byla otevřená i pro úspěšné a schopné lidi z jiných sektorů společenského života.

Nepřijímejme bezmyšlenkovitě ideologickou regulaci, která přichází z Evropské unie, nebo ji dokonce byrokraticky neposilujme. Naučme se ji spíše oslabovat nebo jí efektivně vzdorovat. Zavedme princip, že nová regulace může být přijata pouze za předpokladu, že jiná bude zrušena. Zavádějme jen skutečně nutné a promyšlené zákony a normy, jejichž plnění budeme umět vymáhat.

Konzervativní politika musí být založena na důvěře. Prosazujme omezení nejrůznějších nekoordinovaných kontrol ze státních úřadů a institucí a rovněž snížení sankcí za drobné přestupky. Tresejme tvrdě vážné prohřešky spojené s daňovými úniky a osobním obohacováním, nikoli drobné chyby a opomenutí.

Při zavádění digitálních technologií do veřejné správy dbejme na to, aby vedly ke zjednodušení každodenního života a minimalizaci nároků na občany ze strany státu, nikoli k jejich přesnému opaku, k neoprávněnému sledování a represím. Zabraňme sběru citlivých dat, soukromých i ekonomických, která lze snadno zneužít.

Posilujme vládu volených politiků. O tom, co občan smí, a co ne, nemůže rozhodovat nevolený úředník s definitivou, ale politik, který musí svůj mandát pravidelně obhajovat.

3. POSILUJME POLITICKÉ STRANICTVÍ

Politické strany jsou z hlediska demokracie nenahraditelné společenské instituce, které vytvářejí páteř občanské společnosti a jsou současně i jejím nástrojem. Je tragickým nepochopením, když jsou stavěny (nebo se samy staví) do opozice k občanské společnosti. Pokud jsou politické strany dehonestovány a neplní své funkce, ohrožuje to celou společnost. Posílení politického stranictví je jedním z hlavních cílů konzervativní politiky. Přes dílčí proměny v rámci specifické společenské a historické konstelace bude řešení lidských problémů vždy postaveno na pravolevém ideovém střetu, na preferenci svobody a odpovědnosti za vlastní život, či naopak na volbě centrálního dirigismu, přerozdělování a státem vyměřených sociálních jistotách. Týká se to nejen celostátní politiky, ale do značné míry i politiky komunální a krajské, byť tam nemusejí být ideové střety na první pohled tak viditelné.

Budme velmi opatrní v prosazování prvků přímé demokracie a rozšiřování počtu přímo volených orgánů, které často otevírají až příliš široké pole demagogii. Varováním by pro nás mělo být nesystémové zavedení přímé volby prezidenta do českého politického systému.

Budujme politické strany nikoli jako ad hoc exkluzivní kluby, ale jako trvalé a masové struktury. Vraťme jim vědomí celospolečenského přesahu dobrovolných společenství podobně smýšlejících lidí, které spojuje obdobný názor na řešení aktuálních problémů. Strany musejí být institucemi s celostátním pohledem na společenský život. Pokud jsou postaveny pouze na dílčích, i když třeba důležitých tématech (např. ochraně životního prostředí), nebo dokonce na pocitech (všudypřítomné korupce nebo zkorumpovanosti tradiční politiky), představují pouhé

karikatury stran, byť mohou dočasně dosahovat jistých volebních úspěchů.

Trvejme na tom, aby se uvnitř jednotlivých stran důsledně uplatňovaly demokratické principy. Politické strany – a tím méně stát – nelze řídit jako firmu. Ve stranickém systému nemají co pohledávat lidé, kterým jde pouze o uskutečnění osobních zájmů, což je dnes bohužel tristní realita personifikovaná Andrejem Babišem a jím ovládaným hnutím ANO. Politické strany nemohou být stranami jednoho muže či ženy.

4. NESTYĎME SE HÁJIT ČESKÉ NÁRODNÍ ZÁJMY

Přirozeným zájmem každého státu je bezpečnost, prosperita a blahobyt jeho občanů, a především zachování svobody a demokracie. V zahraniční rovině je proto nutné spolupracovat s těmi, kdo nám pomohou tyto hodnoty prosazovat. Jak často připomínají kritici polistopadového vývoje, svět se od dob studené války změnil. Tato změna však není prostým přehozením znamének – z někdejších nepřátel občanské i ekonomické svobody se náhle nestali její příznivci. Pouze mezi těmi, kteří ještě před čtvrtstoletím stáli na straně demokracie a svobody, musíme jemněji a uvážlivěji rozlišovat.

Často kritizovaný obrat „české národní zájmy“ by neměl být tabuizovaným a kritizovaným slovním spojením, které bychom se v době politické korektnosti měli bát používat. Neměli bychom se stydět ani za výrazy jako národ či vlastenectví. Naopak – pokud chceme být demokraté, idea vlastenectví je tím nejpřirozenějším, co se s demokratickými myšlenkami pojí. Spojení demokratického smýšlení a vlastenectví bychom se v politických a společenských diskusích a aktivitách neměli bát dávat najevo.

České národní zájmy je dnes možné pojmenovat takto: v oblasti vnitrostátní zabezpečit demokratický vývoj a občanské svobody jednotlivce, což aktuálně znamená především zabránit oligarchizaci české politiky a neblahému propojování politické, hospodářské a mediální moci. V oblasti zahraniční politiky pak co nejlépe prosazovat naše bezpečnostní zájmy v rámci NATO a ekonomické a jiné zájmy v rámci Evropské unie, za současného prosazování debyrokratizace jejích struktur. Za český národní zájem je možné považovat i hájení transatlantických vazeb a úzkou spolupráci Evropy se Spojenými státy. Vzhledem

ke geopolitickému postavení České republiky je třeba zvláštní ostražitosti k vývoji v Rusku a k jeho obnovujícím se imperiálním ambicím.

Konzervativní pravice musí prosazovat české národní zájmy s rozumem, ale také s určitou odvahou. Menší středoevropské státy jako Česká republika by měly být obezřetné, pokud jim Evropská unie nebo silné evropské státy chtějí cokoli vnučovat. Například v kauze společných přistěhovaleckých kvót je odvolávání Evropské unie na potřebnou solidaritu falešné a zavádějící. Nepřijatelné jsou i některé jednostranné kroky některých členských států, například Německa, jejichž nezodpovědná politika ovlivňuje i další evropské země. Takové postupy musíme tvrdě kritizovat a aktivně jim čelit.

5. POSILUJME NAŠI I EVROPSKOU BEZPEČNOST

Česká společnost je takřka homogenní, což je výhoda draze vykoupená mimo jiné i desetiletími izolovaného života za ostnatým drátem komunistického tábora. Na evropské poměry máme přísná imigrační pravidla a je v našem zájmu, aby podobně přísná byla i azylová politika v ostatních zemích Evropské unie. Z toho musí vycházet naše zahraniční politika a nekompromisní postoj ve všech debatách a jednáních v rámci EU. Rozhodně ničemu nenapomůže moralistní okřikování odpůrců masové ekonomické migrace a jejich obviňování z fašismu, nacismu či xenofobie, jak se dnes často děje.

V případě ohrožení či eskalace situace se nebojme udělat další rozhodné kroky, i když se u některých členských států setkají s nesouhlasem a kritikou. To, že je Česká republika bezpečnou zemí a že je zde imigrantů z rizikových oblastí poměrně málo, ještě neznamená, že tomu tak bude navždy. Posilujme proto spolupráci a koordinaci migrační politiky v rámci Visegrádské čtyřky a případně dalších středoevropských zemí. Je třeba si uvědomit, že migrační vlny nemusejí přicházet pouze z jihu, ale i z východu. Přestože mediální pozornost věnovaná Ukrajině již odezněla, nemůžeme zapomínat ani na problémy této politicky a ekonomicky nestabilní země, kde se v budoucnu mohou dát do pohybu miliony obyvatel.

V rámci EU prosazujeme zejména aktivní potírání rozbujelého pašeráctví a morálně odporného obchodu s lidmi, které posilují migraci a eskalují

humanitární krizi. Proti pašerákům a jiným obchodníkům s lidským neštěstím je třeba uplatňovat politiku nulové tolerance, tvrdě proti nim zasahovat „v terénu“ a při dopadení je přísně trestat. Situaci by mohla zlepšit i obsáhlá informační kampaň vysvětlující rizika nelegální migrace, a to jak v zemích, odkud migranti přicházejí, tak mezi těmi, kteří se již v EU usadili a lákají sem své příbuzné a známé.

Azyl udělujme lidem skutečně potřebným či pronásledovaným, nikoli všem ekonomickým běžencům. Přijímejme pouze migranty respektující a dodržující naše zákony, tedy ty, kteří požádají o naši ochranu předepsaným způsobem a na předem určených místech. Odmítejme všechny, kteří se do Evropy dostali ilegálním překročením schengenských hranic nebo neprokázali svou totožnost platnými doklady.

Větší finanční prostředky a pozornost soustředme zejména na pomoc lidem v uprchlických táborech v místech konfliktů, na dovybavení uprchlických táborů v chudších zemích a na vytvoření záchytných center za hranicemi schengenského prostoru. Humanitární pomoc je nezbytná, ale musí směřovat především za naše hranice, do postižených oblastí. Je rovněž třeba podporovat ty síly v islámských zemích, které chtějí s radikalismem aktivně bojovat.

Konzervativní pravice odmítá politiku nepromyšleného vývozu demokracie (v posledních letech západní země například podporovaly tzv. arabské jaro, aniž promýšlely jeho důsledky). Je třeba si uvědomit, že řadě zemí z nejrůznějších důvodů (historických, kulturních, sociálních, náboženských) nelze vnutit demokracii našeho typu, rozhodně ne v krátké době. Jediné, čeho většinou dosáhneme, je destabilizace regionu a celkové vyhocení a zhoršení situace místních obyvatel; odstrašujícími příklady jsou Libye a Sýrie. Konzervativní pravice prosazuje realistickou politiku vedoucí ke konkrétním dílčím cílům. V našem hlavním zájmu je dnes za pomoci umírněných muslimských zemí stabilizovat situaci v severní Africe a na Blízkém východě. Jinak budeme muset čelit migračním vlnám a bezpečnostním rizikům znovu a znovu.

6. MYSLEME SVOBODNĚ – ODMÍTŇEME POLITICKOU KOREKTNOST

Politická korektnost je neomarxistické inženýrství, které ničí přirozený jazyk a útočí na zdravý rozum. Konzervativci odmítají všeobecně akceptované pojetí univerzálního, neutrálního jazyka jako něčeho daného a obecně sdíleného. Politickou korektnost je nutné zásadně odmítnout. Pokud dnes nedokážeme poctivě a přesně pojmenovat existující problémy, jak potom můžeme věřit, že na ně dovedeme najít rozumné řešení?

Ideologie politické korektnosti ve společnosti vytváří umělé bariéry a střety. Neustálým vyhledáváním a podporou nejrůznějších skupin „obětí“ a stavěním jejich zájmů proti většině ničí soudržnost společnosti a podkopává rodinu jako její základní jednotku. Staví údajné oběti proti údajným utlačovatelům, neúspěšně proti úspěšným, barevné proti bílým, ženy proti mužům, děti proti rodičům. Snímá odpovědnost z jedince a přenáší ji na dominantní skupinu. Domněle „oběti“ vede k tomu, aby ze svých problémů vinily ostatní, místo aby přemýšlely o tom, do jaké míry si za ně mohou samy. Odvádí je od odpovědnosti za svůj život, oslabuje tradiční systém motivace a snahu na sobě pracovat. Status „obětí“ se stává výnosným byznysem, a není divu, že počet těch, kdo se cítí diskriminováni, neustále narůstá.

Důsledně odmítejme všemožné kvóty zaváděné v nejrůznějších sférách akademického, ekonomického a politického života, které diskriminují schopné a talentované příslušníky většinové společnosti. Agenda pozitivní diskriminace ničí přirozenou konkurenci a upírá těm nejschopnějším, nejpracovitějším a nejvzdělanějším možnost se prosadit. Do vedoucích a prestižních pozic se tak mohou dostávat lidé pochybného intelektu a deficitní morálky, kteří by jinak neměli šanci.

Prostřednictvím různých urážlivých nálepek (rasista, sexista, machista, homofob, xenofob, nacionalista) se politická korektnost snaží vyvolat pocity viny u příslušníků většiny. Znemožňuje racionální diskusi tím, že cíleně útočí na citovou stránku, čemuž mnoho lidí snadno podlehne. Vede rovněž k degradaci vzdělání, k neschopnosti studentů myslet jinak než v předem stanovených šablonách. Namísto toho, aby byli vedeni k samostatnému myšlení a inspirování k racionálnímu přezkoumávání existujících problémů, je jim vštěpována konformita a jsou umlčovani,

pokud dospějí k údajně „nekorektnímu“ závěru. V hlavních „otázkách“ politické korektnosti (zkoumání rasy, genderu, sexuální orientace) jsou pod ostrým ideologickým dohledem i vyučující, již si musejí dávat velký pozor, aby náhodou nevyslovili špatný názor.

Začněme znovu pojmenovávat věci pravými jmény. Být „politicky korektní“ znamená mlčet či alespoň eufemisticky mlžit ohledně nepohodlných věcí a příčin jejich vzniku. To následně vede k radikalizaci určité části společnosti a vyhrocování postojů, přiživování atmosféry konspirace a k šíření nejrůznějších spikleneckých teorií. Potlačování svobody slova, mlčení, vyčkávání a neřešení zjevných problémů prohlubuje propast mezi politickými představiteli a veřejností, která je v mnoha případech blíže realitě a dochází k soudnějším, ideologií nezatíženým závěrům. Výsledkem je únava a znechucení z politiky, které dnes pociťujeme nejen u nás, ale v celé Evropě, a často také podpora nebezpečných alternativ k politickému systému parlamentní demokracie.

V neposlední řadě politická korektnost jako účinný nástroj kulturního marxismu destruuje hodnoty a tradice Západu, zejména prosazováním názoru, že všechny typy kultur, náboženství a zvyků jsou rovnocenné a zaměnitelné. Západní liberální hodnoty, jež mají původ zejména v křesťanství, jsou poníženy na úroveň všech ostatních, alternativních morálních (či nemorálních) hodnotových systémů, odsunuty do role pouhých „postojů“. Tento zdánlivě „nehodnotící“ přístup k jiným kulturám jde ruku

v ruce s nelítostnou kritikou západní kultury, kterou by přitom člověk měl brát jako vlastní. Konzervativní pravice musí západní kulturu, její historii a dědictví důsledně hájit, čelit jejím kritikům a nekompromisně se odmítat podříditi vyhroceným požadavkům politické korektnosti.

7. BUĎME AKTIVNÍ A POZITIVNÍ – NEPROPADEJME SKEPSI A NEGATIVISMU

Nenechme se otrávit dílčími prohrami a neúspěchy. Zasazujme se aktivně o kvalitní život v naší zemi. Stojí to za to, neboť není pochyb, že je to jedno z nejlepších míst k životu. Z hlediska vnější i vnitřní bezpečnosti, absence přírodních katastrof či jiných nebezpečí, krásy krajiny a mírného podnebí je Česká republika takřka ideální zemí. Přidáme-li k tomu náš lidský potenciál, který dokládají technické a inovativní úspěchy a skvělé kulturní a ekonomické výkony z naší historie, máme k dispozici všechny podmínky pro kvalitní život. Zkazit si to můžeme především sami – malou sebedůvěrou či skepsí; pasivním spoléháním na stát, žehráním na své sousedy či velmoci; byrokracií a státními regulacemi každého našeho nadechnutí; velkými očekáváními od všech ostatních, hlavně ale ne od sebe; malou osobní aktivitou. Předpoklady k dobrému životu máme v České republice velké. Vzpomeňme opět na naše očekávání po roce 1989: na obrovský gejzír uvolněné energie a podnikavosti, což posunulo naše životy i osudy celé naší vlasti velký kus dopředu. Je nejvyšší čas probudit se z letargie a vrátit se k této pozitivní energii, k víře v možnost změnit vlastním úsilím věci k lepšímu.

www.europeanreform.org
Follow us @europeanreform